

АДЫГЪЭ ПСАЛЪЭ

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪАУЭГЪЭУ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

№144 (24.426) • 2022 гъэм дыгъэгъазэм (декабрым) и 3, щэбэт • Тхъэмахуэм щэ къыдоки • И уасэр зы тумэнщ • adyge@mail.ru adyghesale.ru

ЗыхуэныкъуэхэмкІэ зыщІагъакъуэ

«Урысей зэкъуэ» политикэ партым ктыгъэуэв хабзэм тету, КъБР-м и Іэташхэ КІуэкІуэ Казбек тхъэмахуэ къэс яхуозэ зы щхъэ ІуэхукІэ кыхуэкІуэ цыхуэхэм.

КІУЭКІУЭМ зыкыхуагъэзаш дзэ Іуэху хэхашер щекІуэкІ щыІпІэм щыІэхэм я унагъуэхэм. «Зыхуэныкъуэ поэмкІи защІэдгъэкуэнуэщ абыхэм», - жиІаш республикэм и Іэташхэм икІи ІъэІуакІуэхэм я ушцІэхэр зэпха ІуэхуцІапІэхэмрэ кыулыкыушцІэхэмрэ унафэ яхушцІаш абыхэм яхуэзэхуыгъэхъуэр икІашцІапІэкІэ зэфІахыну.

КыщынэмыщІауэ, ІэнатІэ хьэлъэ Іууа, зи Іуэху хуэмыщІа бын-унагъуэхуэхэм я сабий сымаджэм зыхуэныкъуэ хуащІэну кълэлэ ящцІаш ар зэлыгъахэм.

«Анэм и щыІхъ» медалыр зыхуагъэфъахэм ират ахъшэм хагъахъуэ

КЪБР-м и Парламентым

КъБР-м и Парламентым и УнафэщІ Егоровэ Татьяна иригъэкІуэкІаш республикэм и хабзэуэзыху орган хьыщхъэм и зи чэуэ зэІушцІэ.

«КъБР-м и Къэрал саугъэтхэм я ІуэхукІэ» КъБР-м и Законом и 31-нэ статьям зэхуэ-кІыныгъэ хэлъхъэным теухуауэ» законопроектым хэлъащ депутатхэр. Хабзэуэзыху органым ар иригъэхьат КъБР-м и Іэташхэ КІуэкІуэ Казбек.

КъБР-м и Парламентым хабзэр убзыхунымрэ щыІпІэ самоуправленэм и ІуэхухэмкІэ и комитетым и унафэщІ Мэлбахъуэ Борис зырыжыІамкІэ, республикэм щыпсэу бынунэ-республикэм зыщІагъакъуэу ират «Анэм и щыІхъ» медалым пэкІуэу ират саугъэтым хуэдцІэкІэ хагъэхъуэнуш.

Хабзэм ипкы иткІэ, «Анэм и щыІхъ» медалыр зыхуагъэфъащ, бынитху тэмэму зыпІа (зыпІ) анэм сом мин 50 кърат. Апхуэдэ саугъэт зыхуагъэуауэ бынихэ е нэхъыбэ зыпІ анэм сом мин 50-м худыщІагъуэ зы быным хуэзуу сом мин 10. Унафэм зэхуэакІыныгъэхэр хэлъхъэмэ, бынитху зыпІым сом мин 150-рэ иратынуш, бынитху е нэхъыбэ зыІэхэм а сом мин 150-м еханэ, ебланэ бынхэм папщІэ дэтэхэми сом мин 30 хуэзуу кыхушцІагъу-

нуш. Мы щыналъэ унафэр гъэзэщІэным республикэм и бюджетым щыщу сом мелуани 2,1-рэ мы гъэм, сом мелуани 3,15-рэ кыкІэлъыкІуэ иІъэхсэхэм текІуэдэнуш, - кыхыгъэщаш Мэлбахъуэм.

КъБР-м и Парламентым мы Іуэхур икІэщыІпІэкІэ зэфІагъэкІынуш, адрей псоми япэ иригъэщу. Абы теухуауэ гу зыІытпхъэхэм, зэхуэакІыныгъэхэм, я Іуэху еплъыкІэхэм дыгъэгъазэм и 15 пцІондэ комитетым цыхэплээнущ.

КыщынэмыщІауэ, депутатхэр хэлъащ хабзэр кызэп-мьудыным, къэралым кинематографие ІэнатІэм зыщІагъэкуэным, жылагъуэ Іуэху-

хэр гъэзэщІэным теухуауэ УФ-м и унафэхэм зэхуэакІыныгъэ хэлъхъэным и проектхэм.

КІрыхубжъэрыху тІуаткІуэхэм зэрелажьж Іэмалхэр егъэфІэкІуэным теухуауэ Тэртстан Республикэм и Къэрал Советым УФ-м и Къэрал Думэм и УнафэщІ Володин В. зырызыхуыгъазэр даІыгъащ Президиумым хэтхэм. КыщынэмыщІауэ, унэтІыныгъэ зэмьІлэуажьжгъуэхэм ехуэлэныгъэфІхэр кыщызыгъэлъэгъуа лэжъакІуэхэр КъБР-м и Парламентым и щыІхъ тхыІ-хэмкІэ ягъэлъэпІэну унафэ кызэдащтащ.

КЪБР-м и Парламентым и пресс-ІуэхушцІапІэ.

Кыщыкъуэ кылэжъа пцІэ

ФэепІэ

Хэку заушхуэм хэта, совет парт, къэрал лэжъакІуэ цырыІуэ Къушцхэ КІыщыкъуэ щыпсэуа, Налшык кълэлэ Лениным и узрамым тет унэ №20-м абы и фэепІэ пхъэгъуэ фІадзаш.

КЪУШЦХЭ КІыщыкъуэ 1923 гъэм накъыгъэм и 1-м Зейкъуэ кыуажэм кыщалъхуащ. Ар щеджаш Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал пединститутымрэ Бгы мэкъумэш институтымрэ. Хэку

заушхуэм и зманым Мээдзгу, Дон Іус Ростов щекІуэкІа зэхуэхэм, Кишинёв, Венгриемрэ Австриемрэ щхъэхуит къэ-зыщІыжахэм хэтащ.

Зауэ нэужьым КІыщыкъуэ парт кыулыкыу лъагэхэм пэрытат, Къэбэрдей-Балъкъэрым и цыхубэ хозыштвэр зэфІэгъэуэ-вжынымрэ абы зегъэуэжынымрэ и гуащІэ хилъхъащ. 1969 гъэм кыщыщІэдзауэ 1984 гъэ пцІондэ КъБАССР-м и Министрхэм я Советым и УнафэщІу щы-

тащ. Ар хахаш СССР-м и Совет Нэхъыщхъэм и еяно зэхуэсым и депутаты, РСФСР-м и Совет Нэхъыщхъэм и депутаты. Зауэмрэ лэжыгъэмрэ кызыррыщыж-жанькІам папщІэ дамьгъэ лъапІэхэр кыхуагъэфъащ.

ПокІур шрагъажьэм, Къушцхэ КІыщыкъуэ зы дакыкэкІэ хуэщыгъуащ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и зыуыкыныгъэм хэлъхъэныгъэ ин хуэзыщІа, бийр кыщыт-теуам ди щыналъэм псэе-мыблэжу кыщхъэщыжа лы-хъуыжхэм ящыщІэ Къушцхэ КІыщыкъуэ. Нэмыцэ зырып-хуакІуэхэм зэхакъута рес-публикэр къэгъэщІэрэщІэ-жыным зи къарурэ зэфІэкІрэ езыхъэлэхэм ящыщІэ ар, - жиІаш КъБР-м Цыхум и хуи-тыныгъэр хумэнымкІэ и упол-номоченнэ Зумакулов Борис. - Къэбэрдей-Балъкъэрым и къэралыгъуэр иІъсы 100 шрикъум ирихъэллэу ди щыналъэм и зыуыкыныгъэм зи къаруэ зы-Іыльхъахэр догъэлъапІэ. Ап-хуэдэщ Къушцхэ КІыщыкъуэ.

Налшык кълэлэ Зауэм, Лэ-жыгъэм, ІэщкІэ ЗыщІуэздэ Къаружэм, хабзэхъумэ ІэнатІэ-хэм я ветеранхэм, пенсионерхэм я зэгъуэныгъэм и унафэщІ Абдулаев Мустанфа и псалъэм кыхыгъэщаш Хэкур зыхума,

къэзыгъэщІэрэщІэжа икІи зе-зыгъэужьа лыхъуыжхэмрэ къэралым и тхыдэмрэ щІэблэр щыгуэауэу къэгъэхъун зыры-щыуэр.

Тхыдэм и дерсхэр ди те-гъэщІапІэу адэкІэ зыдужьын хуейт, - жиІаш КъБКЪ-м и проректор Къушцхэ Хъусен. - Къэбэрдей-Балъкъэрым и со-вет лэжъэно тхыдэм къэрал лэжъакІуыщым - Мэлбахъуэ Тимборэ, Ахъуэху Аслъэний, Къушцхэ КІыщыкъуэ сымэ - я цІэр кыхънащ. Абыхэм я

лэжыгъэм пищаш КъБР-м и япэ Президент КІуэкІуэ Валерэ. Тхыдэмрэ пцІэ зыхуэфэщ цыхуэхэмрэ зэртыщымыгуп-щэм и щапхъэщ нобэрей Іуэху щхъэпэр.

ФэепІэ пхъэгъур кызыІуа-хаш Зумакулов Борисрэ Къушцхэ Хъусенрэ. Кърыхъэлэхэм абдеж удз гъэгъахэр щагъэтІы-лъащ.

ТЕКІУЖЪ Заретэ. Сурэтхэр Къарей Элинэ трихаш.

В этом доме жил выдающийся государственный и партийный деятель, заслуженный участник Великой Отечественной войны Кутхов Кишка Сагидович (1923-1998)

Гэсэнэгээр куэдым елытащ

Къэбэрдей-Балъкъэрэм и сабийхэм шэнхабэмрэ гуаэджэмрэ я ИнатIэхэм ехьэлIа шIэныгэ гуэдзэн зэрырагэгэуэтыр егьэфIакуэным иджылагэ щытепсэлъыхьащ КъБР-м и Парламентым Шэнхабэмрэ, граждэн жылагэуэ зыужьыныгэмкIэ, хьыбарегьащIэ политикэмкIэ и комитетым Тэрч районым шригьэ-кIуокIа зыуэцIэм.

Абы ХЭТАШ зэхьыкIэр къызызэгьэпIа комитетым и унафэщIэ **Кумал Заурбэч**, ЕгьэджэныгэмкIэ, шIэныгэмкIэ, шIалэгьуалэм я IуэхуэмкIэ комитетым и унафэщIэ **Емуз Нинэ**, КъБР-м и Iащхьэмрэ Правительством я IыкIууэ КъБР-м и Парламентымрэ суд органэмрэ шIэ **Дыцхэ Мадинэ**, КъБР-м шэнхабэмкIэ и министр **Къумахуэ Мухьэдин**, КъБР-м IыкIухэр егьэджэнымрэ шIэныгэмкIэ и министр **Мысост Екатерина**, Тэрч районым и шIыналъэ администрациэм и Iащхьэ **Дадэ Музед** сымэ.

ЗэлушIэр къызыуэхьыным ипэ-кIэ депутатхэр шIытащ Тэрч районым сабий творчествэмкIэ и центримрэ Тэрч къалэм гуаэджэмкIэ и сабий школхымрэ. Иужьрей IуэхушIаплэр 2017 гэм шIытIауэ шIытащ «ГуаэджэмкIэ нэхьыфIэ дьдэ сабий школ 50» урысейсо зепеуэм. Парламентархэм къалпыкIащ музыкэм, хореографием шIыгагьасэ пэшхэр, художественнэ творчествэмкIэ классхэр икIэ егьэджакуэ-хэмрэ абыхэм я гэсэнэгээр епсэлъащ.

«ДыгафIэ къалэ» творчествэмкIэ сабий академием и къудамэу Тэрч къалэ шIытIэм и унэм шекIуэка зэлушIэр къышIэуэхьыным Кумал Заурбэч къыкIагьэщхьэуэцIа сабийхэм я художественнэ зэхьыкIыкIэр кIэлэ-тынIыр егьэджэныгэм и IыкIэ нэхьыкIащ дьдэжэм ящIыщ,

лэпкIыным и шэнхабэз хьу-гуэфIыгуэжэр хьумэнымкIэ, абы и цIыху пэртыхэр гэсэнэнымкIэ лъабжэ нэсу зэрыщытыр.

КъыдкIуэтей цIэблэр гуаэджэм и хьугуэфIыгуэ нэхьыкIащхьэмкIэ цIэпIыкIыныр, шэч хэмилъу, къэралым къыпэщит къалэн инхэм ящIыщ. Ар аргурэ зэ къышIагьэщхьэуэцIащ 2030 гэм нэсыху сабийхэм шIэныгэ гуэдзэн зэрырагэгэуэтыр егьэфIакуэным теухауэ гьатхэлэм УФ-м и Правительствэм къыста Концепциэм. Къэралым шIэкеуэ хабэз мардхэм якIэ итIкIэ зыухуфэщIа министр ствэжэмрэ муниципальнэ шIыналъэхэм я документыр гьэ-зэциIэным хуэунтIа лэжыгьэ-шхуэ зэфагьэцIа. Апхуэдэу шIытIэ пэти, узытегуэзыхьыным гугьуехь шхьэхуэзыр шIытIащ. Абыхэм ящIыщ гультыгэ хьа яхуэфэщIащ гуаэджэмрэ шэнхабэмрэ ящIа шIэныгэ гуэдзэн сабийхэм езыгьэгьуэт организацэхэм, псом хуэмдэу муниципальнэ шIыналъэхэм шIытIэхэм зегьэужьыным, - жиащ депутатным.

Дыцхэ Мадинэ и псалэм къыкIагьэщIащ Тэрч районым и унафэщIащ социальнэ инфраструктурэм зегьэужьыным сьт цыгыны я нэлэ зэрытрагьэтыр, ар зэлушIэм и пэ къыхуэу хьэщIэхэм я нэгэ зыуэцIащ.

Емуз Нинэ къыкIащ шэнхабэмрэ гуаэджэмрэ ящIащ шIэныгэ гуэдзэн сабийхэм зэрырагэгэуэтыр теуха бжыгьэхэр. КъБР-м шIытIащ музыкэмкIэ, хореографиемкIэ, изобразительнэ, театр гуаэджэмкIэ шIэныгэ программэхэр зыгьэзэщIа муниципальнэ еджалпIуэ 28-р. Абыхэм ящIыщ 16-р къалэ округхэмрэ поселкэхэмрэ, 12-р къуажэмрэ шIытIащ. IуэхушIаплэ хьажэхэм къаджкIуэ гуаэджэмкIэ сабий школхэм къагьэсэблэ курьт еджалпIэхэм, шэнхабэз унэхэм, нэгэуэцIэхэм шIытIащ еджалпIэ уты-кууэ 56-р. Дызэрыт IытIэсым

фокалэдэм и 1-м ирихьэлIуэ КъБР-м гуаэджэмкIэ и сабий школхэм екIуаллэхэр мини 10-м нэблагэу шIытащ.

Емуз Нинэ къыгьэлэгьуащ Iэмал имылIуэ гуэ зылытэн хуей ныкIусаныгьэхэри. Абыхэм ящIыщ шIэныгэ нэс зыбгьэдэлэ IэцIагьэлIэхэр зэрахири-мыкIуэр, творческэ IэцIагьэхэм ирилахьэхэм яхуэфэщIэн пIцIэ зэрамыгьуэтыр, гуаэджэмкIэ школхэр нэхьыбэ зэрыхьэм емылъытауэ, абыхэм шеджэхэм я бжыгьэн зырыкIэрихуэ, я IуэхушIаплэхэм я мылькы-техникэ зэфIахьыр зэрымыныр, макьамэ Iэмэслымэхэр зэрылIаплэр, гуаэджэмкIэ сабий школхэр къызылIахьэ гугьуехьэр зэрышIытIэр, шэнхабэм, гуаэджэм ехьэлIа шIэныгэ гуэдзэн сабийхэм егьэгьуэтынымкIэ ИнатIэм шIытIащ лэжыгьэуэтыр зэрыцIахьытIэр, нэгэуэцIахьытIэр.

Тэрч районым и шIыналъэ администрациэм и Iащхьэмрэ и къуэдзэ Альхэс Аскэр тепсэ-лъыхьащ сабийхэр егьэджэныр, абыхэм шIэныгэ гуэдзэн егьэгьуэтыныр шIыналъэм къызырIа-шIэзэгьэпIащ. Зи ныбжьыкIэр илIэси 6-м шегьэжыуэз илIэс 18-м нэхьэм ящIыщ проценти 5,7-р е сабийуэ 546-р Тэрч къалэм гуаэджэмкIэ и школхымрэ Красноармейскэ къуажэм музыкэм шIырагьэаджэ и сабий школхымрэ йокIуалIэ. ГуаэджэмкIэ сабий школхэм шIагьэцIа егьэд-жакуэуэ 28-р. Сабийхэм я ехьу-лэныгьэхэм я гугьуэ шIытIым, Альхэс Аскэр къыгьэлэгьуащ ахэр шIыналъэм, республикэм, дуней псом шекIуэлIэ зепеуэхэм, фестивалхэм, художественнэ гьэлэгьуэныгьэхэм жьыджэру зэрышIытIэр, абыхэм дипломхэр къызырIахьытIэр, зэрышIытIэ-кIуэр. 2021 - 2022 гьэ еджэжыуэ республикэм, шIыналъэ зэхуакIуэ, урысейсо зэхьэзэхуэхэм, гьэлэгьуэныгьэхэм, фестивалхэм я зэфIахьытIэр сабийуэ 300-м шIа-

гьэунэхуащ икIэ нэхьыфIэхэм ящIыщ абыхэм я цIэхэр къышIауащ шэнхабэм и лэ-ныкIуэцIа шIэныгэ гуэдзэн шIагьэгьуэт IуэхушIаплэхэм гьэсэнэгэуэ 158-м. ЕгьэджэныгэмкIэ IуэхушIаплэхэм гультыгэ хьа хуащ сабийхэр зэрылIэхэнуэ IэцIагьэхэр къыкIахьынымкIэ джэ-лIыкIуэным. Иужьрей илIэхэм Тэрч районым гуаэджэмкIэ и сабий школхым шеджэхэм ящIыщ 9 цIэ-шэнхабэмкIэ вуэжэмрэ нэгьуэщIа еджалпIэхэмрэ шIэтылIэхьащ.

Художественнэ егьэджэ-ныгьэмкIэ методикэ центрым и унафэщIэ Бэрбэч Бельсэн эцпкIэ-рыхуэу тепсэлъыхьащ муниципальнэ еджалпIэхэм я лэжыкIуэ-хуэ шIэныгэ программэхэр пхы-гьэцIыным шIытIахэм я улахуэхэр зэрыцIахьытIэм. Абы къыкIахьытIэ гуаэджэм и лэужьыгьуэхэм хуэзыгьаджэ педагогхэр псом хуэмдэу къуажэхэм шIытIащ. Апхуэдэу ныкIусаныгьэ-шхуэцIэ зэчишхуэ зыбгьэдэлэ сабийхэм папшIэ илIэс пшыкIуэ-кIэ шIагьаджэ икIэ музыкальнэ IэцIагьэхэм шIыгагьасэ интер-нет шIагьаджэ зэрышIытIащ, апхуэдэу иджыпIуэ еджалпIэхэм къагьэсэблэ макьамэ Iэмэслымэхэр жьы дьдэ зэрышIытIэр.

ЗэлушIэм къышIагьэ Iуэху нэхьыкIахьэр дэгьэцIынымкIэ лэ-жыкIахьуэ къалытэхэр утыку кърахьащ, КъБР-м шIыкIухэр егьэджэнымрэ шIэныгэмкIэ и

министрым и къуэдзэ Мысост Екатерина, Тэрч къалэм гуаэд-жэмкIэ и сабий школхым и унафэщIэ Чалая Татьяна сымэ.

ЗэлушIэр шIытIахьытIэхэм Кумал Заурбэч къыкIагьэщхьэ-кIащ къуажэдэхэм папшIэ гуаэджэмкIэ сабий школхымрэ шэнхабэз IуэхушIаплэхэмрэ мь-хэнэхуэ зэралэр, ахэр цIыху-хэм, псом хуэмдэу сабийхэм я творческэ зэфIахьытIэр нэлэу къ-шIынымкIэ хькIыплэ лэщуэ зэры-щытыр. Комитетым и унафэщIыным кърал властым и органхэр, шIыплэ унафэр зэыгьакуэ ор-ганхэр, шIэныгэ IуэхушIаплэхэм я унафэщIахьытIэр шIыналъэхэм я шэн-хабэз, жылагэуэ гьащIэр нэхьытI нэхьэ кушIафIэ шIыным хуэгьэ-зауэ къарууэ ялэр зэцIагьэуэ-ну.

«ДыгафIэ къалэ» сабий творчествэмкIэ академием и къудамэ и лэжыкIуэхэмрэ абы шед-жэхэмрэ депутатным тыгьэ хуащIащ художник Iээ Мэло Руслан зэлушIа арджэныр.

ЗэлушIэм къышIагьэ абыхэм якIэ икIэ абы хьатэхэм къащIащ КъБР-м ШэнхабэмкIэ и минис-терствэм, художественнэ гэсэн-эгэмкIэ методикэ центрым, «КульпIросвет лэжыкIахьуэ» я шIэныгэм шIыгагьасэуэ курс-хэр, шэнхабэз IуэхушIаплэм, шIыплэ унафэр зэыгьакуэ ор-ганхэм яхуэгьэза чэнджэщхэр.

КъБР-м и электроэнергетикэм и нобэ-рей шIытIэхэмрэ абы зегьэужьынымкIэ шIытIэ Iэмалхэмрэ ятеухауэ республикэм и Парламентым УхуэныгэмкIэ, псэулпэ-коммунальнэ хозияствэмкIэ, гэсэнэплэхэ комплекснымкIэ и комитетым къызэрыгьэпIащ зэлушIэм хьатэхэм я лэжыгьэр Къэцкьэтуэ ГЭС-м къы-шIагьэщIащ.

ПАРЛАМЕНТАРХЭМ шIыгауэ зэщIащ «РусГидро» акционер зэгьэужьыныгэ зэлу-хам и Къэбэрдей-Балъкъэр къудамэм хьыкIэ я IуэхушIаплэм и лэжыкIэм. «Рус-Гидро» къудамэм и «Шэрэджэ и ГЭС гуп-» IэнатIэ пэгьэащхьэуэцIащ и техникэ унафэщIэ **Атмурад Шарифий** хьэщIэхэм яжриллащ мегаватт 65,1-рэ зы лэщыгэ Къэцкьэтуэ ГЭС-р Шэрэджэ тращIыкIа ГЭС гупным шIыщ зэрынэхэ лэщэ дьыдэр. Ар 2010 гэм къызылуахауэ шIытащ икIэ абы гидротехникэ узуныгэ зыбжанэ къызышIауэбыдэ. Хозияствэм хохьэ псыр турбинэхэм къызэрекуэалIэ, псыгуэным кIуеллэ псыр Шэрэджэ зэрыхьужэ кIэнэ-ухэмрэ тоннелыныр. Апхуэдэу Къэцкьэтуэ ГЭС-м и псы хуэмапIэм Аушдыдэр ГЭС-р зэрылIэхэм псы къабзэмкIэ къызэрегьэпIащ.

ХьэщIэхэр турбинэхэр зыщIт пэш-шхуэм еплъащ икIэ абы шIылажэхэм епсэлъащ. ЗэлушIэр къышIагьэуэхым КъБР-м и Парламентым УхуэныгэмкIэ, псэулпэ-коммунальнэ хозияствэмкIэ, гэсэнэплэхэ-энергетикэ комплекснымкIэ и комитетым и унафэщIэ **Току Руслан** жиащ иджырей псэулкIэр цIыхуэхэм я гьащIэмкIэ электроэнергетикэм егьэленуэ мьхэ-нэхуэ зэрылIэр.

Экономикэмрэ бюджет ИнатIэмрэ зегьэужьынымкIэ, энергетикэр егьэфIакуэ-нымкIэ, республикэр гэсэнэплэхэ-энергетикэ ресурснымкIэ зблэу къыкIахьыкIуэ къызэргьэпIахьытIэ мьхэнэхуэу илIэщ «Энергетик зегьэужьуэхэм зегьэсэблэ-нымыр КъБР-м энергетикэм зыгьэужьы-нымыр» къэрал программэр Правительствэм къыдигьэцIа унафэм ипкIэ итIэ къызырашIащ. А унафэр хуэунтIащ гэсэнэплэхэ-энергетикэ комплекскэр къэгьэщIэрэщIахьыныр и лэжыкIуэ ди шIыналъэм хурикуэн электрочуэр къэлэжыным, энергетикэм и хькIыплэхэр

Электроэнергетикэм зегьэужьынымкIэ хькIыплэхэр

зегьэужьуэхэм зегьэсэблэным, адрей Iэмалхэм зегьэужьыным.

Мы ИнатIэм гугьуехь пыхуыкIахэри зэрышIытIэр къыгьэлэгьуэри, депутатным зэлушIэм хьатэхэр къыхуриджэцIа илIэ гьэ-шIытIэхуэ шIытIэ лэжыгьэхэр дэгьэцIыным къарууэ ялэр хуэщIагьэуэлуэну.

КъБР-м промышленностьымкIэ, энергетикэмкIэ, сатумкIэ и министрэм и къуэдзэ **Кулиев Ахьмэт** зэлушIэм шIэсэхэр шIы-гуаэз ишIащ республикэм хьыбдыуэ электрочуэр зрикуэ класэ линэу шIы-лэхэр километр 1915-м зэрынблагьэр. Абыхэм киловатт 35 - 330-рэ зы лэщыгэ трансформатору тетхэм КъБР-м и энергосистемэм и подстанциэм папшIэ мегаватт-ампер 1710,5-рэ къызэрагьэпIащ-фынущ. Апхуэдэу Къэбэрдей-Балъкъэр-ым и жылагэуэхэр электрочуэркIэ къызэрыгьэпIащэр проценти 100 мэхьуэ. Ди дэж къышIагьэсэблэ электрочуэр зы-хуэдызымрэ абы и хькIыплэхэмрэ я гугьуэ шIытIым, министрэм и къуэдзэм жиащ абы илэныкIуэцIащ 2021 гэм и шIытIэхуэу мазэм льяндэрэ «Россети-Кавказ Иш-хьэр» акционер зэгьэужьыныгэ зэлухэр зысэпIуэ зэрышIытыр. 2022 гэм и шIы-шылэ-фокалэдэ мазэхэм къриуыбдыуэ республикэм псори зэхуэ киловатт-сыхьэт 1 мепардэр мин 301,3-рэ къыгьэсэблэщIащ икIэ ар 2021 гэм и апхуэдэ лэжэуэнэм елытIауэ проценти 104,9-рэ мэхьуэ. Электрочуэрэм и нэхьыблэхэр къагьэсэблэ унагуэхэм, псэулпэ-коммунальнэ хозия-ствэмрэ промышленностьымрэ я IуэхушIа-плэхэм.

Апхуэдэу Кулиев Ахьмэт къыгьэлэгь-уащ дьызыртыт IытIэсым и ялэ мазигьуэм къриуыбдыуэ сэблэнышхуэ электрочуэркIэ киловатт-сыхьэт мелуан 285,7-рэ сэтхэм зэрышIыкIуэадр. ХьэщIыныгьэхэр ягьэмэ-шIэн папшIэ дьялэцIа лэжыгьэ пыхуыкIахэр ирагьэкуэцIуэхэр электрочуэр зри-кIуэ класэхэр, трансформатор подстан-циэр къэгьэщIэрэщIахьыным, электрочуэр къызэрабжэ иджырей системэхэр зэтегьэуэным хуэунтIауэ.

ЭлектрочуэркIэ къэлэжыным хэгьэхуэ-ным и лэныкIуэцIа хькIыплэхэм цы-тепсэлъыхьыным, министрэм и къуэдзэм къыкIагьэщхьэуэцIащ псори зэхуэ мегаваттIэ 198-рэ къызылIащ ГЭС-у 8 Къэбэр-дей-Балъкъэрным зэрышIытIэр. Ахэр псори «РусГидро» акционер зэгьэужьыныгэ зэлу-хам ещI. Абыхэм 2021 гэм къалэжыащ КъБР-м къышIагьэсэблэ электрочуэрэм и процент 32,6-р. Къэбэрдей-Балъкъэрным энергетикэмкIэ и ИнатIэм къыпэщит къал-эн нэхьэ ин дьыдэхэм ящIыщ электрочуэр къызэрылэжэ иджырей хькIыплэхэр зэтегьэуэзыр.

ИджыпIуэ ди къарур зыхуэунтIа мурад нэхьыкIахьэр шIыналъэм къышIагьэсэблэ электрочуэрэм и процент 50 - 60-рэ къызы-лэжыкIыным лэщыгьэхэр къызэргьэпIащ-нырщ. АбыкIэ сэблэ хьунуц республикэм шеджэ псыхэм ГЭС мьинхэр тецIыкIыныр. Ди дэж къышIагьэ электрочуэр хэ-хуэу нэхьэ мащIэ хьунуц а энергие лэужьыгьуэр шIыплэ жьыжэхэм къызэри-тым 198-рэ къышIагьэуэцIащ гьэмэщIа-нымкIэ. Апхуэдэу шIытIэхуэцIа, тарифхэм зэ-рылажэхуэри нэхьэ къыжэдакIуэзыр-нуц, - жиащ министрэм и къуэдзэм.

Урысейм и энергетикэм зегьэужьынымкIэ къэрал программэм ипкIэ итIэ «Рус-Гидро» акционер зэгьэужьыныгэ зэлухам Псыгуэнуэ къуажэм пэмыжыкIуэ Шэ-рэджэ псым трещIыкIэ ГЭС гупным ящIыщ еплланэ станциэр. Инвестицэ проектым ипкIэ итIэ абы и лэщыгьэр мегаватт 23,4-рэ хьунуц, ику иту илIэсым электрочуэркIэу киловатт-сыхьэт мелуан 87,1-рэ къылажыныц. ГЭС-р псыщхьэм зэрыте-пIыным икIэ Iэнэуэ шхьэхуэм ирикуэ псым зэрылIэхэуэным къыжыкIуэ ар зыкIэ Шэрэджэ псым абы къедза шIыкIэ зран яхуэхуэуэныкIэм. Апхуэдэу шIуэу ящI ГЭС-м къыгьэсэблэныр Зэрыгьэуэ ГЭС-м къриуытIыпIэ псыр, абы къыкIахьытIэ псылуэдэ шхьэхуэхэмрэ псы хуэма-плэхэмрэ зэрашIыным ахьшэр къыдэху-нуц, апхуэдэу псыр шIыкIагьэ псыгуэным ар хуэнукуыным. Мы ухуэныгьэр зэрекуэ-

кIымрэ ар шауныуэ я мурадхэмрэ щыте-псэлъыхьыным Кулиев Ахьмэт къыгьэщхьэ-хуэцIа лэжыгьэ псори 2024 гэм и дьыгьэгьэзэм зэфагьэцIуэ зэрышIы-гьыр.

«РусГидро» акционер зэгьэужьыныгэ зэлу-хам и мурадшIауэхэмрэ районым шеджэ Адвил-СУ псым нэгьуэщIэ зы ГЭС мьин трещIыкIыным. Ар инвестицэ програм-мэм хэгьэхуащ икIэ лэжыгьэхэм 2023 гэм и мэхьуагуэгьуэм шIадэхуэ я мурадшI.

«РусГидро» акционер зэгьэужьыныгэ зэлу-хам и Къэбэрдей-Балъкъэр къудамэм и унафэщIэ **Кладько Игорь** зэлушIэм хьатэхэр шIытIауэзэ ишIащ республикэм шIытIэ гидрелектростанциэм я шIытIыкIэм, абыхэм къалэжэ электрочуэр зыхуэдизыным, ахэр дьызыкIа шIымахуэ лэжэуэнэм зэрыхуэхьэзырым, шIэ чэуэ ремонт лэжы-гьэхэр къызэрызэрагьэпIащым, Урысейм и гидроэлектростанциэ нэхьыкIэ дьыдэхэм ящIыщ Бахьсэн ГЭС-р эплIэзэрыту лэжэн папшIэ зыухьытIэм. Псым хэс псыуэцIахь-хэмрэ бдэжэуэхэмрэ электрочуэр къэлэжыным шIытIауэ ират зэраныгьэхэм ехьэлIауэ Кладько Игорь быдуэ жиащ езыр зы унафэщIэ ИнатIэр я Iуэхуэ дьялэки егьугьуэ зэрыбгьэздэтыныр, гьэ къас аргьэи шыру республикэм и псы егьэхэм зы мепу-ланым шIыгьуэ зэрыхуэхьытIахьытIэр. Апхуэдэу абы къыкIагьэщхьэуэцIащ ИнатIэр зыухьытIэ IэцIагьэлэхэмкIэ тэмэу къызэ-рыгьэуэзэпIащ, абыхэм шIытIуэ гукьыдэжэ зилэхэр «Электроэнергетикэ» IэцIагьэуэ хуэдэн папшIэ Урысейм и вуз нэхьыфI-хэм зэрагьакуэуэ икIэ шIэныгэ нэхьыкIахьэ зэыгьэгьуэта шIагьэхэмрэ хьыдэбэ-хэмрэ Къэбэрдей-Балъкъэрным и гидро-электростанциэм шIэлэжэн папшIэ сьт шIыгьуэ къызэрагьэзэхьытIэр.

ЗэлушIэм къышIагьэ Iуэху нэхьыкIахьэр къышIагьэуэ зыуэцIащ зыгуэхэмрэ IэнатIэм яхуэгьэзэуэ абы къышIагьэ чэнджэщхэм.

КъБР-м и Парламентым и пресс-IуэхушIаплэм къызэритамкIэ.

Илъэсым и кӕм ирихьӕлӕу зӕфӕгъӕкӕлӕхъӕхэм ятеухуауэ

КъБР-м и Правительствэм и Унафӕщӕ Мусуков Алий лӕуӕхгъуэ зӕхуэмдӕхэм шыӕхлӕа зӕлуцӕ иригъӕкӕлӕхъӕ.

КъБР-м шчы, мылыкӕ зӕхуӕтыкӕхэмкӕлӕ и министр Тӕху Аслӕн тепсӕлӕхъащ 2022 гъэм КъБР-м и къэрал мылыкӕм шчы уней шчыным ехъӕлӕ программэм зӕхуӕкӕныгъӕхэр хӕлӕхъӕным теухуа проектӕм. Мылыкӕр уней шчыным теушхъа программэм хагъӕкӕлӕж «Гидрометаллург» зӕхуӕхъӕным и акцӕ зӕрылӕгъуы процент 25-рӕ шчыныр. 2022 гъэм шчылуӕгъуэм и 7-м зӕхуӕхъӕным и унафӕщӕм я советым и зӕлуцӕ екуылӕкам унафӕ шащӕлӕ я лъӕщӕгъым и зӕхуӕдтыр кызытрагъуылӕну, абы кърикуӕуи, лӕжӕкӕуӕхэр ягъӕмӕцӕнӕу. Апхуӕдӕ зӕрӕщӕным кызыкӕлӕу, акцӕ яцӕну хуитыкӕным.

- Апхуӕдӕ республикэм и къэрал мылыкӕр уней шчынымкӕлӕ программэм хагъӕкӕлӕж Беляя Речкӕ къуажӕм шчыӕ лӕуӕхуӕлӕпӕ шхъӕхъӕхэр, КъБР-м шчылуӕп хъуыуфӕныгъуӕхэмрӕ экологиемкӕлӕ и министерствэм абыхэм ятеухуауэ республикэм и Арбитраж судым зӕрытхъуысхъ тхыл зӕрырагъӕхэм кызыкӕлӕу. Дызытепсӕлӕхъ программэм хагъӕхъӕж Налшык Калининым и цӕр зезыхъӕ уэрӕмым тет лӕуӕхуӕлӕпӕтӕ, - жилащ министрӕм.

КъБР-м курортхэмрӕ туризмэмкӕлӕ и министрӕм и къӕлӕнхэр зыгъӕзӕрӕцӕ Шавӕв Исхъӕм тепсӕлӕхъащ Къӕбӕрдӕй-Балькъӕрым и зыгъӕлӕхъӕлӕхэм шынагуӕншагъӕр кышчыӕзгъӕлӕпӕщӕным теухуауэ шчыӕ комиссэм хӕтхэм я бжыгъӕм зӕгъӕхъуӕжыным теухуа программэм. Зӕхуӕкӕныгъӕ зыкхъӕр 2015 гъэм мӕкъуауӕгъуэм и 10-м яуӕзыхуауэ шчыта комиссарӕ.

Къӕбӕрдӕй-Балькъӕр Республикэм и Правительствӕмрӕ Москва и Правительствӕмрӕ сату-экономикӕ, шчыӕныгъӕ-техникӕ, шӕнхабӕз лӕуӕхэмкӕлӕ зӕрыздӕлӕжӕнӕм теухуа я зӕгурылуӕныгъӕм теушхъа проектӕр кысылӕхъащ КъБР-м экономикӕ зыуӕжыныгъӕмкӕлӕ и министр Рахӕв Борис.

- Пӕу ди республикэм Москва зӕгурылуӕныгъӕ ирихуылӕуэ шчытащ 1994 гъэм жӕлуӕгъуэм и 7-м. Альӕндӕр зӕгурылуӕныгъӕ куади зӕдгъӕзӕцӕлӕ. Абыхэм яхатт лъӕныкӕуылтыр тыншу зӕдлӕжӕнӕм зӕран хуӕху лӕхъӕ шхъӕхъӕхъӕр. Мӕкъумӕш Иӕнатӕм, ухуӕныгъӕм, псӕуныгъӕм, шчыӕлӕгуӕлӕм я лӕуӕхуэм ятеухуауэ ди республикӕмрӕ Москварӕ я зӕлӕщӕныгъӕр нӕхъ тынш хъун папцӕлӕ, КъБР-м и Иӕтӕхъэм и арӕзыныгъӕ хӕлӕу дгъӕхъӕзырӕш проект-зӕгурылуӕныгъӕр. Ар сӕлӕп хъунуц Москваи Къӕбӕрдӕй-Балькъӕрми я фӕйдӕ хӕлӕу зӕдлӕжӕнӕм, зӕгуӕу хӕкӕлӕпӕ кызыуӕхуӕгъуытӕпӕхъ лӕуӕхуэм зӕрӕщӕтыным теухуауэ, - кызыкӕлӕхъащ абы.

Къӕбӕрдӕй-Балькъӕрым и «Къӕлӕжӕм иджирей теплӕэ етын» къэрал программэм халъхъа зӕхуӕкӕныгъӕхэм тепсӕлӕхъащ КъБР-м ухуӕныгъӕмрӕ псӕуӕлӕ-коммунальнӕ хъоастӕмкӕлӕ и министр Бӕрбӕн Алим.

Зи гугъуи шчыӕр 2017 гъэм шыӕхъӕуӕлӕм и 31-м къащтауэ шчыта программэм халъхъӕ зӕхуӕкӕныгъӕхӕрӕш. Ахӕр ехъӕлӕлӕш зыхуей хуӕгъӕзӕлӕхъӕ шчыӕлӕжӕм, программӕр гъӕзӕцӕлӕнӕм хуахуӕн мылыкӕм. 2023 гъэм къриуыдӕу лӕуӕхуэм текӕлӕдӕнӕш сом мелуан 234-рӕ мин 354,875-рӕ. Абы шчыцу федеральнӕ мылыкӕр сом мелуан 227-рӕ мин 371,100-рӕ хъунуц, республикэм ейм шчыцу сом мелуани 2-рӕ мин 296,677-рӕ, муниципальнӕ шчыӕналӕхэм я ахъышу сом мелуани 4-рӕ мин 687-рӕ ихыныуц.

КъБР-м шчыӕлӕгуӕлӕ политикэм зыгъӕгъуӕжыным теухуа къэрал программэм и проектӕм теухуауэ зӕлуцӕм кышчыӕлӕхъащ КъБР-м шчыӕлӕгуӕлӕм я лӕуӕхуэмкӕлӕ и министр Лу Азӕмт. Проектӕр йӕхуыцу зӕхъӕхъӕхъащ: шчыӕлӕр хъуытӕу сгъӕсӕныр, шчыӕлӕгуӕлӕр республикэм и псӕуныгъӕ, экономикӕ лӕуӕхуэм кызыкӕшӕныр, республикэм и къэрал шчыӕлӕгуӕлӕ политикэм жиджӕру хӕтыну жӕрдӕмшӕкӕлӕхуэр гъӕхъӕзырныр. Проектӕр хуӕнзгӕлӕш шчыӕлӕгуӕлӕм шчыӕнӕгъӕкӕлӕ, зӕхъӕкӕлӕкӕлӕ, шӕнхабӕзкӕлӕ, псӕкӕлӕ зӕгъӕхъӕжыным.

Ныкъуыдкыуагъӕ зыбгъӕдӕлӕп ныкыжышӕлӕхэм шчыӕнӕгъӕ егъӕгуӕтыным, адӕки лӕжыгъӕ Иӕнатӕкӕлӕ кызыгъӕлӕпӕщӕным теушхъа шчыӕналӕхъ программэм и проектӕм тепсӕлӕхъащ КъБР-м лӕжыгъӕмрӕ шчыӕхуэм социальнӕу къащхъӕщӕжынымкӕлӕ и министр Асанов Алим.

Украинӕм, Донецкӕр Луганскӕр кыкӕлӕ республикӕм кӕкӕлӕхӕр пӕлӕгъӕкӕлӕ зыщӕлӕгъӕтысхъӕну шчыӕлӕжӕм иджирей зы къӕхъӕхуащ - ар шчыу 60 худидым пӕлӕгъӕкӕлӕ шхъӕгъӕзгъӕлӕп шчыӕлӕгуӕлӕм «Фруктовы сад» хъӕцӕлӕщӕр. Абы теухуауи къӕлӕлӕхъащ Асанов Алим.

Министрӕр зӕхъӕхуэ кытӕуеуылӕш республикӕм ильӕсыщӕлӕ даудӕлӕхӕр зӕрытӕкӕлӕуӕжыны шчыӕкӕлӕм. Дызӕрыт ильӕсым, дыгъӕгъӕзӕм и 26 - 30-хэм, апхуӕдӕуи 2023 гъэм шчыӕлӕжӕм и 2-м шчыгъӕхъӕуэ и 5 пӕлӕндӕ республикэм и Къэрал концерт гъӕлӕгъӕлӕпӕр Макъӕм театрымрӕ сӕбийхэм папцӕлӕ шчыӕлӕжыныуц зӕпӕуэ гъӕлӕгъӕгъуӕнӕр, унцӕлӕ-жӕуӕл виторинӕхӕр зыкӕтыну Ильӕсыщӕлӕ концерт шчыӕлӕжыуӕхӕр. Республикэм и Ильӕсыщӕлӕ псӕйр кызыгъӕлӕпӕщӕным текӕлӕдӕнӕш сом мелуани 7-м шчыгъуэ.

ГУГЪУЭТ Заремӕ.

Урысей Федерациэм и Жылагуӕуэ палатэм и жылагуӕуэ кӕлӕлӕлӕкӕуэ комиссӕм хӕтынухӕр кысах

«Шхъӕхуымыту шчыӕлӕгъ шчыӕлӕжӕм шчыӕхуэм и хуитыныгъӕхӕр кызырӕщӕлӕхъӕлӕпӕщӕм жылагуӕуэ кӕлӕлӕлӕлӕнымрӕ шхъӕхуымыту шчыӕлӕгъ шчыӕлӕжӕм шчыӕлӕжӕм ядӕлӕпӕкӕлӕнымрӕ теухуауэ» 2008 гъэм мӕкъуауӕгъуэм и 10-м кыдӕкӕла Закон №76-ФЗ-м ипкӕйтӕлӕ, Къӕбӕрдӕй-Балькъӕр Республикэм и жылагуӕуэ кӕлӕлӕлӕлӕкӕуэ комиссӕм хагъӕхъӕнхӕр кызыкӕхъыным 2022 гъэм дыгъӕгъӕзӕм и 5-м зӕрыщӕлӕддӕмкӕлӕ хъыбар фыдогъащӕлӕ.

Урысей, шчыӕналӕхъ, шчыӕлӕ жылагуӕуэ зӕхуӕхъӕныгъӕхӕр кыхуӕдоджӕ Къӕбӕрдӕй-Балькъӕр Республикэм и жылагуӕуэ кӕлӕлӕлӕлӕкӕуэ комиссӕм хагъӕхъӕнхӕр

нӕхъ зыхуӕфӕшӕу къӕлӕлӕжӕр къӕгъӕлӕгъӕгъуӕну икӕи къэрал законым зӕрыщӕлӕлӕхъуауэм тету, ахӕр кызырӕрагъӕлӕгъуӕм теухуа хъыгъӕхӕр махуэ 60-м къриуыдӕу УФ-м и Жылагуӕуэ палатэм и секретарым и цӕлӕкӕлӕ кыгъӕхъыныу.

Урысей Федерациэм и шчыӕналӕжӕм хъылагуӕуэ кӕлӕлӕлӕлӕкӕуэ комиссӕм хагъӕхъӕнхӕр кызырӕрагъӕлӕгъуӕуэ шчыӕлӕлӕ УФ-м и Жылагуӕуэ палатэм и <http://www.org.ru> сайтӕм итш.

8 (495) 132-59-99 телефоным 21 8 бжыгъӕхӕр дышчыӕлӕгъуӕуӕр фыкӕлӕлӕлӕ.

УФ-м и Жылагуӕуэ палатэм и секретарӕ Михеев Л. Ю.

Шчыӕлӕжыуӕм и 30-м ТАСС хъыбарегъащӕ Иӕнатӕм и пресс-центрым пресс-конференц шчыӕлӕжыуӕм 2021 гъэм мӕкъумӕш Иӕнатӕм шчыӕлӕжыуӕм кызыкӕлӕжыуӕм (микро-переписым) кърикуӕхэм ятеухуауэ. Абы хӕтӕш Росстатым и унафӕщӕм и къуыздӕз Васильев Игорь, Урысей Федерациэм мӕкъумӕш Иӕнатӕмкӕлӕ и министрӕм и ялӕ къуыздӕз Лут Оксанӕ, Шӕ кызыцӕлӕ-зыгъӕкӕлӕхэм я лӕпӕкӕ зӕгъӕхъӕныгъӕм (Союзмолоко) и генеральнӕ унафӕщӕлӕ Белов Артӕм, Къуажӕхэм шчыӕлӕжыуӕм ныкъуысаныгъӕхӕр къӕхуӕтнымкӕлӕ шчыӕнӕгъӕ центрӕм и унафӕщӕлӕ Горячкӕ Марие сымӕ.

ВИДЕОКОНФЕРЕНЦ Иӕмалыр къӕгъӕсӕбӕну а лӕуӕхуэм хӕтӕш Къэрал статистикэмкӕлӕ федеральнӕ къуыкӕлӕшӕлӕлӕм Кавказ Ишхӕрӕр федеральнӕ шчыӕналӕхъ шчыӕлӕжыуӕм и унафӕщӕным и къуыздӕз Гъащтӕ Аурикӕр республикэм кышчыӕлӕкӕ газетхэм я журналист-хӕмрӕ.

2021 гъэм гъэм, Урысей псом худӕдӕу, Къӕбӕрдӕй-Балькъӕр Республикэм зыхуей хуӕуэу шчыӕлӕжыуӕм мӕкъумӕш Иӕнатӕм и кызыкӕлӕжыуӕм ар иджы ялӕу кызырӕрагъӕлӕ-шчыӕлӕжыуӕм арам, республикӕр хъӕрзынӕу пӕлӕщӕлӕ, кыу-кыушчыӕлӕлӕм и шчыӕлӕжыуӕм лӕжыгъӕр тӕмӕму кърахъӕлӕлӕш. Мӕкъумӕш кызыкӕлӕжыуӕм и къӕлӕн нӕхъышхӕр зи гугъуытӕ Иӕнатӕм шчыӕлӕжыуӕм зӕхуӕкӕныгъӕхӕр къӕхуӕтныр, ар иужыкӕлӕ сӕлӕп хъунуц мӕкъумӕш Иӕнатӕм зӕры-зӕрагъӕжыныу жыпӕхъӕр убу-зыхуыныкӕлӕ.

Едгъӕкӕлӕлӕжыгъӕм мӕкъумӕш Иӕнатӕр, къӕн шчыӕлӕжыуӕм, кызыцӕлӕжыуӕм, абы хохъ мӕкъумӕш организацӕхӕр, фермер лӕуӕхуӕлӕжыуӕм, уней хъӕрытӕзыцӕлӕхӕр, хӕдӕхӕр, пӕхъӕхъӕмышхъӕлӕ, хӕдӕхӕлӕ шчыӕлӕжыуӕм гугъуӕхӕр, нӕгуӕлӕжыуӕм, - жилащ Гъащтӕ Аурикӕ. - Зӕгурылуӕныгъӕ, зӕлӕлӕжыуӕм лӕпӕкӕ кызыкӕлӕжыуӕм ядӕлӕжыуӕм ди шчыӕлӕжыуӕм къуажӕдӕсым. Къӕлӕлӕжыуӕм, Иӕлӕлӕжыуӕм кыхъа-гъӕш къуажӕдӕсхӕр гуӕлу къӕзӕрыпӕжыуӕм, сым и лъӕны-кыкӕлӕлӕжыуӕм хъуну зӕрыкӕлӕжыуӕм. Абыкӕлӕ къуажӕдӕсхӕмрӕ кызырӕрагъӕжыуӕм зӕхъӕхъӕкӕлӕ.

Дӕ мылыкӕр къӕзыкӕлӕ, къӕзыцӕлӕжыуӕм кыуыкӕлӕжыуӕм шчыӕлӕжыуӕм, ди къӕлӕнӕр шчыӕлӕжыуӕм ялӕу къӕгъӕлӕгъуӕну зӕрытӕхӕр тӕхӕнӕрӕш. Апхуӕдӕуи яцӕлӕжыуӕм шчыӕлӕжыуӕм: Росстатым зӕхуӕхъӕс хъыбархӕр зы къэрал Иӕнатӕм ириртырӕм, республикӕм шчыӕлӕжыуӕм шчыӕлӕжыуӕм къӕлӕлӕжыуӕм ялӕ бжыгъӕу араш мыкӕмрӕ.

Унафӕщӕным зӕрыжиламкӕлӕ, 2021 гъэм и шыӕхъӕуӕлӕм, лӕуӕхуэм хуагъӕса Иӕлӕлӕжыуӕм 300-м шчыӕлӕжыуӕм унащӕхъӕ зӕуӕуэ республикӕр кызыкӕлӕжыуӕм икӕи шчыӕлӕжыуӕм, былым, хӕдӕ, гугъуытӕ шчыӕлӕжыуӕм ялӕр ятхӕш. Ахӕр зӕхуӕхъӕс шчыӕлӕжыуӕм фӕлӕлӕжыуӕм хӕхӕ яцӕлӕжыуӕм, планшӕт ялӕлӕжыуӕм, Роспотребнадзорым кыгъӕлӕжыуӕм мардӕхӕр ягъӕзӕцӕлӕжыуӕм.

Къэрал статистикӕ

Къыкӕлӕжыуӕм кърикуӕхӕр нӕлуэ къащӕлӕжыуӕм

Электроннӕ Иӕмалыр тыншу кышчыӕлӕжыуӕм мы гъэм икӕи абы лӕжыгъӕр кудкӕлӕ яцӕлӕжыуӕм шчыӕлӕжыуӕм, Аурикӕ зӕрыжиламкӕлӕ, ди хӕгъӕгъуэм зӕлӕкӕ спутник технологиӕхӕмрӕ къӕзыцӕлӕжыуӕм аппаратхӕмрӕ кышчыӕлӕжыуӕм арам, ауэ планшӕткӕлӕ лӕжыуӕм.

Къӕбӕрдӕй-Балькъӕрым кышчыӕлӕжыуӕм хуӕдӕу 114 426-рӕ, фӕйдӕ къӕгъӕлӕжыуӕм емыпха шчыӕлӕжыуӕм зӕхуӕхъӕныгъуэ 140-рӕ, мӕкъумӕшшчыӕлӕ-фермер лӕуӕхуӕлӕжыуӕм 4940-рӕ, мӕкъумӕш организацӕу 1753-рӕ.

Урысейм шчыӕлӕжыуӕм мӕкъумӕш кызыкӕлӕжыуӕм кырикуӕхӕр 2022 гъэм и дыгъӕгъӕзӕм утыку кърахъӕнӕш. Абы шчыӕлӕжыуӕм къӕгъӕлӕжыуӕм араш Къӕбӕрдӕй-Балькъӕрым шчыӕлӕжыуӕм шчыӕлӕжыуӕм. Мы лӕуӕхуэм нӕлуэ кышчыӕлӕжыуӕм и мӕкъумӕш Иӕнатӕм нӕбӕкӕлӕ илӕ шчыӕлӕжыуӕм, ады зыжыным хуахъа къэрал программӕхэм кырикуӕхӕр, нӕгуӕлӕжыуӕм.

Урысей Федераци зӕрыщӕлӕжыуӕм кӕлӕлӕжыуӕм, пресс-конференцым зӕрыщӕлӕжыуӕм, кызыкӕлӕжыуӕм мӕкъумӕш Иӕнатӕм и бжыгъӕм хӕлӕлӕжыуӕм, а уныгъӕлӕжыуӕм араш зыжыным, ады зыжыным хуахъа къэрал программӕхэм кырикуӕхӕр, нӕгуӕлӕжыуӕм.

Урысей Федераци зӕрыщӕлӕжыуӕм кӕлӕлӕжыуӕм, пресс-конференцым зӕрыщӕлӕжыуӕм, кызыкӕлӕжыуӕм мӕкъумӕш Иӕнатӕм и бжыгъӕм хӕлӕлӕжыуӕм, а уныгъӕлӕжыуӕм араш зыжыным, ады зыжыным хуахъа къэрал программӕхэм кырикуӕхӕр, нӕгуӕлӕжыуӕм.

Урысей Федераци зӕрыщӕлӕжыуӕм кӕлӕлӕжыуӕм, пресс-конференцым зӕрыщӕлӕжыуӕм, кызыкӕлӕжыуӕм мӕкъумӕш Иӕнатӕм и бжыгъӕм хӕлӕлӕжыуӕм, а уныгъӕлӕжыуӕм араш зыжыным, ады зыжыным хуахъа къэрал программӕхэм кырикуӕхӕр, нӕгуӕлӕжыуӕм.

Урысей Федераци зӕрыщӕлӕжыуӕм кӕлӕлӕжыуӕм, пресс-конференцым зӕрыщӕлӕжыуӕм, кызыкӕлӕжыуӕм мӕкъумӕш Иӕнатӕм и бжыгъӕм хӕлӕлӕжыуӕм, а уныгъӕлӕжыуӕм араш зыжыным, ады зыжыным хуахъа къэрал программӕхэм кырикуӕхӕр, нӕгуӕлӕжыуӕм.

фермерхэм ялӕлӕжыуӕм шчыӕлӕжыуӕм хуӕдӕу 1,5-кӕлӕ зӕрыкӕлӕжыуӕм, - жилащ Васильевым.

Кызыкӕлӕжыуӕм кызырӕгъӕлӕжыуӕм, джӕдкӕзӕ гъӕшхъӕнымрӕ кӕхуэ йыгъынымрӕ нӕхъыбӕу зыжыуӕуэ жыпӕлӕ хъунуц. Къишчыӕлӕжыуӕм, гъӕвӕ шчыӕлӕжыуӕм кызыкӕлӕжыуӕм бӕджӕнӕу кӕлӕлӕжыуӕм нӕхъыбӕу хуащ, ауэ кӕлӕлӕжыуӕм хӕсӕм хӕлӕлӕжыуӕм. «Мӕкъумӕшшчыӕлӕжыуӕм хӕлӕлӕжыуӕм гъӕвӕмрӕ тра-сӕлӕжыуӕм къӕлӕлӕжыуӕм ильӕсытхуэм къриуыдӕу абы и бжыгъӕр процент 23-кӕлӕ хӕлӕлӕжыуӕм. Хӕдӕ зыжыӕлӕжыуӕм кӕлӕлӕжыуӕм хӕсӕнӕр ягъӕлӕжыуӕм, ар зытрасӕ ягъӕлӕжыуӕм дилӕр мащӕлӕжыуӕм, кӕлӕлӕжыуӕм дышчыӕлӕжыуӕм», - жилащ Росстатым и унафӕщӕным и къуыздӕз.

Урысей Федерациэм мӕкъумӕш Иӕнатӕмкӕлӕ и министрӕм и ялӕ къуыздӕз Лут Оксанӕ зӕрыжиламкӕлӕ, хӕдӕжӕлӕжыуӕм кӕлӕлӕжыуӕмрӕ елӕжыуӕм я бжыгъӕр шчыӕлӕжыуӕм абы нӕхъыбӕ трагъӕкӕлӕдӕри араш, хъӕрыцӕтышӕлӕжыуӕм ахъӕшӕшӕ хамылӕхъуэ шчыӕлӕжыуӕм къӕгъӕлӕжыуӕм нӕхъ кӕлӕлӕжыуӕм, гъуыз, хъӕ, сым худӕхӕр трасӕ. Ауэ шчыӕлӕжыуӕм кылыбӕтӕри, Мӕкъумӕш Иӕнатӕмкӕлӕ министр-ствэм 2022 гъэм хӕдӕжӕлӕжыуӕм кӕлӕлӕжыуӕм кызыкӕлӕжыуӕм теухуа федеральнӕ проект ири-гъӕлӕжыуӕм, хӕдӕ зыжыӕм ядӕлӕжыуӕм шхъӕкӕлӕ. Програ-ммӕ къащӕта кудӕдӕу арам, Волгоград областыр ӕрышу иужӕ ихъащ апхуӕдӕ зӕ-гурылуӕныгъӕхэм.

Министрӕм и къуыздӕм зӕрыжиламкӕлӕ, кызыкӕлӕжыуӕм кырикуӕхӕр кышчыӕлӕжыуӕм гу зылыгъахэм яцӕлӕжыуӕм кӕлӕлӕжыуӕм хӕлӕлӕжыуӕм шчыӕлӕжыуӕм хӕлӕлӕжыуӕм нӕхъ мащӕлӕ зӕрыкӕлӕжыуӕм. Къуыкӕлӕжыуӕм жилащ абы и шхъӕу-сыгъуэри зыжыӕлӕжыуӕм хуеуы кӕлӕлӕжыуӕмрӕ. «Кредит-хӕр кӕлӕлӕжыуӕм тынш хуащӕ, псоми къӕгъӕсӕлӕп, ар гу-рылуӕныуц, ауэ къэралым субсидие зытхӕм я бжыгъӕр шчыӕлӕжыуӕм гъӕлӕжыуӕм. Е мӕкъумӕшшчыӕлӕжыуӕм абы хуӕны-кыкӕлӕжыуӕм, е шчыӕналӕжыуӕм суб-сидие кышчыӕлӕжыуӕм гу-гъуеуе пыщӕлӕ», - жилащ Лут Оксанӕ.

Зӕлуцӕм хӕтӕхэм жалащ мӕкъумӕш Иӕнатӕм шчыӕлӕжыуӕм кызыкӕлӕжыуӕм кырикуӕхӕр зӕрырӕрагъӕзӕхуэу кызыкӕ-лӕжыуӕмрӕ убуӕм иужӕ ихъӕн зӕрыхуейр. Ар 2026 гъэм екуӕлӕжыуӕм нӕхъыбӕж кызы-цӕлӕжыуӕм.

НӕЦӕПЫДЖӕ Замирӕ. Сурӕтхӕр Къарей Элинӕ трихӕц.

Лэщыгъуэкларэ лэпкъым къыдектюэктын щӕн лӕанӕ

Урысей Федерацим, Къэбэрдей-Балъкъэрм щӕныгъэмкӕ щыӕх зылӕ лӕжыаклуэ, профессор Къумыкыу Тыгуэн Хъзбас и къуэр (1927 - 2007) Кавказ Ищхӕрэм шылсӕу лӕпкъым а тхыдӕр джыным, шылналъэм щӕныгъэм зыщегъӕжыным зы гуащӕнхуэ езыхълӕл, абы и ехуӕлӕныгъэм хӕлхъныгъӕ ин хуэзыщӕл еджӕгъӕжухӕм ящыщ. Тхыдӕджӕ Иӕкӕлӕлӕкӕуэм, жылагъуэ лӕжыаклуэ цӕрылуэм и къалӕмылӕм къыпӕлӕлӕщ щӕнналъэм и тхыдӕм ехълӕлӕ къӕхутӕныгъӕ лӕжыгъӕ кулшафӕ куэд. Абыхӕм а зымыхӕнӕр хуабжы инц икӕи ноби пӕлӕшхуэ цӕлӕщ щӕныгъӕ дунейм. Къумыкыу Тыгуэн псӕужам, дыгъгъазэм и 5-м илӕзс 95-рӕ ирикӕнут.

Осетие Ищхӕрӕ къэрал педагогикӕ институтым и аспирантурӕм, абы СССР-м и тхыдӕмкӕл и кафедрӕм егъӕщылӕу. «Земельные отношения в Кабарде в первой половине XIX века и земельная реформа в 1863 - 1869 гг.» зыфӕлӕлӕ и кандидат диссертацимкӕ Къумыкыу Тыгуэн лӕпкъ тхыдӕ щӕныгъэм и зыужыгъӕныгъэм напӕкӕуӕцӕлӕщ къыцӕзӕлӕуау къалытащ щӕныгъӕлӕ цӕрылуэ, тхыдӕджӕ ӕзӕ куэдм. Ар Къумыкыу 1953 гъэм ехуӕлӕныгъӕкӕлӕ щыпхигъӕкӕлӕ Тифлис дӕт къэрал университетым.

Къыкӕлӕлӕуа илӕзси 10-м къриуыдзу щӕныгъӕлӕм а лӕжыгъэм нӕхӕри зригъӕжы, зригъӕубгъу, къӕхутӕныгъӕ къызӕрымыкӕлӕуӕх иригъӕкӕлӕлӕ. Тыгуэн и къӕхутӕныгъӕхӕр тхыдӕ щӕныгъэм и унӕтыныгъыцым хуӕгъӕпӕт: феодализмӕм и лӕжӕнӕм адыгъӕм аку долӕа социальнӕ-экономикӕ зӕхуцъты-кӕлӕжӕр; жылагъуэ гулпӕсӕмрӕ узӕлӕкӕу-щӕныгъӕзехӕ зӕлӕжӕнӕныгъӕмр, ногъуӕцӕхӕми. А псори и тегъӕлӕлӕлӕ хуауц 1963 гъэм Тыгуэн утыку ирихъа и

щӕныгъӕ лӕжыгъӕшхуэм. «Социально-экономическое развитие Кабарды и Балкарии в XIX в.» фӕлӕщыгъӕр зыгъуэа а доктор диссертацир Къумыкыу ехуӕлӕныгъӕкӕлӕ щыпхигъӕкӕлӕ Москва СССР-м Щӕныгъӕмкӕлӕ и Академием Тхыдӕмкӕл и институтым. А лӕжыгъӕри хуауц Къэбэрдей-Балъкъэрм шылсӕу лӕпкъым а тхыдӕр джыным и хӕлхъӕныгъӕ ин. Апхуэдзӕу 1963 гъэм и накъыгъэм Къумыкыу Тыгуэн къыфӕлӕлӕщ «тхыдӕ щӕныгъӕмкӕлӕ доктор» цӕлӕлӕлӕр. Къумыкыу Тыгуэнӕр Бӕрбӕц Хъӕлтӕрӕрщ адыгъӕм ящыцу япу а щӕныгъӕ нагъыуэ лӕгӕр, лӕлӕлӕр зы-хуагъӕфӕшӕу цытар.

Лӕщыгъуэ блӕкам икухӕм - дызӕрытым и пӕлӕдӕжӕм щыла кавказыджӕ цӕрылуэ дыдӕхӕм ноби халытӕ Къумыкыу Тыгуэн. Щӕныгъӕлӕм къыкӕлӕ гъу-гуанӕм мыхъӕнхуӕу щылащ лӕщыгъуэ блӕкам и 50 - 60 гъӕжм Кавказ шылналъэм и тхыдӕр джыным. А унӕтыныгъэм теуау академическӕ школ жӕхӕжм хуабжы зауужыуэ цытащ абы цыгъуэ. 50 гъӕжм я пӕлӕдӕжӕм - 60 гъӕжм а луӕхуӕжӕм къадӕкӕлуэ Тыгуэн елӕжыащ урыс-къэбэрдей зӕхуцътыкӕлӕр гъӕлӕлӕджылыкӕным. 1957 гъэм дунейм къы-техауц Къумыкыу и къалӕмылӕм къыпӕкӕлӕ «Присоединение Кабарды к России и его прогрессивные последствия» тхылар. Ар къыдӕкӕлӕщ Къэбэрдей Урысейм зырыгъӕрӕр илӕзс 400 шри-кум ирихъӕлӕу. А тхылымрӕ «Кабардинско-русские отношения в XVI - XVIII вв.» томитӕ ху, архив дӕфӕрӕхӕр цыцӕхуӕзӕ-сау абы цыгъуэ къыдӕкамрӕ Кавказ Ищхӕрэм шылсӕу абы жылагъуэ-политикӕ гулпӕсӕр зӕгууӕныгъӕмрӕ зӕхуцъты-ныгъӕмрӕ хуанӕтӕлӕлӕ.

Щӕныгъӕлӕлӕ щыпӕлӕм и къалӕмылӕм къыпӕкӕлӕлӕ псори зӕхтӕ лӕжыгъӕлӕ 300-м цыгъуэ, тхыл щыӕхӕрӕр монографиӕ къӕхутӕныгъӕу 24-рӕ жӕту. 60 гъӕжм я етӕуанӕ къыцӕлӕлӕлӕлӕ Къумыкыу гулпӕт нӕхъыбӕ хуиӕлӕлӕ XIX - XX лӕщыгъуэм и пӕлӕдӕжӕм адыгъӕмрӕ балъкӕрӕхӕмрӕ ябӕдӕлӕуӕу цыта жылагъуэ, узӕлӕкӕуэ гулпӕсӕхӕр джы-ным. А лӕжӕнӕм абы и къалӕмылӕм къыпӕкӕлӕлӕлӕ Кавказ Ищхӕрэм цӕрылуэ цыхуа тхылухӕу «Жизнь и общественная деятельность Л. М. Кодзокова» (Нал-

шык, 1962), «Хан-Гирей» (Налшык, 1969), «Казий Атажукин» (Налшык, 1969), «Казы-Гирей» (Налшык, 1978), «Дмитрий Кодзоков» (Налшык, 1985). Адӕлӕлӕ щӕныгъӕ-лым и зӕфӕлӕкӕу хуигъӕлӕлӕлӕ лӕпкъым и узӕлӕкӕуу цытащ абы гъащӕмрӕ а лӕжыгъӕмрӕ джыным. А къӕхутӕныгъӕхӕр абы къыцӕлӕлӕлӕлӕ «Культура и общественно-политическая мысль Кабарды первой половины XIX века» тхылым. Абы икухӕм ящыщ адыгъӕ узӕ-цӕлӕкӕуау Бекевич-Черкасский Фӕдӕр, Хъӕлӕхуцӕу Исмахил-Бей, Щӕрдан Екуб, Хъан-Джарий, Ногумӕ Шорӕ, Кӕлӕш Адӕл-Джарий сымӕ ятеуау тхыгъӕ-хӕр.

Абы къыкӕлӕлӕуащ 1996 гъэм Налшык къыцӕлӕлӕ «Культура, общественно-политическая мысль и просвещение Кабарды во второй половине XIX - начала XX века» тхыл кулшафӕлӕри. Къумыкыу и фыгъӕкӕлӕ къыцӕлӕлӕ хуауц лӕпкъ тхыдӕм зи цӕр нӕхъӕпӕм щымыла, адыгъӕ щӕнхӕбӕжӕм зыужыным хӕлхъӕныгъӕ ин хуэзыщӕл жӕкӕпӕжӕм я цӕхӕр (Дым ӕдӕм, Цӕрӕлӕкӕуэ Талӕстӕн, Къуадӕ Владимир, ногъуӕцӕхӕри). Мыд-дежми Къумыкыу и къӕхутӕныгъӕхӕр къыцӕрымыкӕлуу къалытащ. Абыхӕм я фыгъӕкӕлӕ кудым къацӕлӕуащ адыгъӕ лӕпкъым и зыужыныгъӕм зи гъащӕлӕ тегъӕгъӕнӕхъӕ хӕкӕпӕжӕр.

Дызӕрыт лӕщыгъуэм и пӕлӕдӕжӕми Къумыкыу щӕныгъӕ-къӕхутӕныгъӕ лӕжыгъӕшхуӕхӕр иригъӕкӕлӕлӕлӕ. Абы и къалӕмылӕм къыпӕкӕлӕ тхылӕхӕр ноби къагъӕсӕбӕп тхыдӕ щӕныгъӕм дихъхӕ, абы хуеджӕ студентхӕм, аспирантхӕм. Ахӕр зи мыхъӕнӕр ин, кулшафӕ зыфӕлӕ-мыкӕлуыным лӕжыгъӕхӕц.

Къумыкыу Тыгуэн зыцхуа, абы и лӕжыгъӕжӕм щыгъуэзӕ зыхуэзыщӕл щӕныгъӕлӕлӕ, тхыдӕджӕ цӕрылуӕжӕм, гъӕсану ила кудым зырыжӕлӕмкӕлӕ, Къумыкыу и дӕтӕнӕм къӕхутӕныгъӕми щӕныгъӕ лӕабжӕ бӕдӕ иӕлӕ. Арац абыхӕм ябӕдӕлӕлӕ кулшафӕлӕуӕмрӕ я мыхъӕнӕр абрагъуӕдӕр цӕуахътынышӕр, лӕщы-гъуӕкӕлӕр лӕпкъым къыцӕлӕлӕлӕлӕ-кӕлӕу. Ахӕр зыджынуӕр, зи тегъӕлӕлӕлӕу щӕныгъӕ нӕсым хуӕкӕлуӕнур зы цӕлӕлӕ-кӕуӕрӕхӕу.

КЪАРДӔН Маритӕ.

ШӕДЖӔМ щыналъэм хыхъ Шӕджӕм Етӕуанӕ къуажӕм шылсӕу Къумыкыу Хъзбасрӕ Сӕхур зыдӕгуэа бынитум я етӕуан Тыгуэн и сабигуӕр ирихъӕлӕлӕлӕлӕ ди къэралым совет властыр шыцагъуагъащӕл, ди Хӕжум псӕуӕкӕлӕлӕлӕ мардӕхӕр шыцӕтрагъуэу лӕжӕнӕм. Курьт школӕм ехуӕлӕныгъӕфӕлӕр цызы-лӕригъӕхуэ шеджӕ ныбжыщӕл ар къыу-хыни хуӕсӕкӕлым: 1941 гъэм Хӕку заушхуӕм щидзати, унагъуэм зӕлӕлӕгъ-кӕуэн мурадӕкӕ Тыгуэн лӕжӕн щидӕащ, абы къыцӕлӕлӕлӕлӕ деж пшыцӕхӕцӕ-рыеджыу щӕныгъӕм пищу. Заушхуӕр ди къэралым и текӕуныгъӕкӕлӕ иухӕ нӕжы, щӕныгъӕм хуӕнӕхуеишӕ цӕлӕлӕлӕлӕ а и хуӕпӕсӕлӕр нахуапӕлӕ ищӕл. 1945 гъэм Къумыкыу щӕлӕтыхъащ Къэбэрдей пединститутым. Студент жыджӕрӕр а илӕзс дыдӕм комсомолым хыхъащ, илӕзсидӕ дӕкри, ар коммунист партим хагъ-хъащ. А лӕжӕнӕм ирохъӕлӕлӕ Къумыкыу Тыгуэн щыналъэм, лӕпкъым а тхыдӕм хуабжы дихъынын шыцӕлӕлӕлӕ. Студент жыджӕрӕр, жылагъуэ лӕжыгъӕми шы-жаныр щӕлӕ-щӕлӕхуӕр къыцӕлӕлӕлӕлӕ дӕзыхъӕ унӕтыныгъӕмкӕлӕ республи-кӕм, къэралым цыцӕзӕлӕу щӕныгъӕ зӕхуӕжӕм. Абы мыхъӕнӕр зыхуагъӕфӕ-шау цытащ ВЛКСМ-м и Комитет нӕхъыщӕм къыбгъӕдӕкӕлӕ щыӕх, фыӕцӕлӕ тхылухӕр.

1949 гъэм Къумыкыу Тыгуэн диплом «лӕжыгъӕкӕлӕ» къуауц пединститутыр. Адӕкӕ абы и щӕныгъӕм цыхигъӕхуауц

Ди къуэщ республикӕжӕм

Къулыкӕм пӕроувӕ
АДЫГЕЙ. АР-м къыщыдӕкӕ «Адыгъ макъ» газетым и редактор нӕхъыщ-хуэ иджылагъӕ ягъуауц Адыгъ Республикӕм щыӕх зылӕ и журналист Мешлопкӕ Саидӕ.

САИДӕ 1973 гъэм шыцӕлӕуӕм и 26-м Краснодар къалӕм къыцӕлӕлӕ-хуащ. 1995 гъэм Адыгъ къэрал универ-ситетым урысӕбӕжӕмрӕ адыгъӕбӕмкӕлӕ егъӕдӕкӕлӕхӕр цагъӕхъӕзыр и фа-култетыр къуауц. А гъӕ дыдӕм «Адыгей» КъТРК-м корреспондент лӕ-жӕн шыцӕлӕлӕлӕ. Телевиденӕм и къу-дамӕ зымӕлӕуыжыгъуӕжӕм щекӕлӕ лӕжыгъӕжӕм зырыпӕрытам и фыгъӕкӕлӕ и ӕлӕлӕлӕ хуӕлӕжы хуауц, зӕйирӕ зӕфӕлӕрӕ зыбгъӕдӕлӕ журналист ӕзӕу къацӕлӕуауц. 2012 гъэм ар «Адыгъ макъ» газетым и редактор нӕхъыщӕм и къуадзӕу кърагъӕблӕгъащ, 2022 гъэм щекӕлӕуӕжӕм и 17-м редактор нӕхъыщ-хъ къулыкӕур пӕцӕрылӕлӕлӕлӕ.

Саидӕ зи ӕлӕлӕгъэм жӕуалпыныгъӕ ин пылу пӕрыт цыху гумызӕгъӕжӕ. Ар 2005 гъӕ лӕндӕрӕ Урысейм и Журна-листхӕм я зӕгухъыныгъэм хӕтӕ, абы къраташ «За заслуги» щыӕх дамы-гъӕр, апхуэдзӕу республикӕм и къы-куцӕлӕлӕлӕ зымӕлӕуыжыгъуӕжӕм я щыӕх тхыл куэд къыхуагъӕфӕшащ.

Шӕн къытетхӕркъым Саидӕ зыпӕрыуа къулыкӕур зыхуӕй хуӕзӕу зырыцӕрхъы-фӕнӕм, «Адыгъ макъым» и редактор нӕ-хъыщхуӕу куӕдрӕ лӕжы журналист, тха-кӕлӕ, усакӕу цӕрылуэ Дербӕ Тимур и лӕжыгъӕ къыцӕлӕлӕлӕлӕлӕ екӕлӕм кӕлӕры-хуауц зырыпӕлӕнӕм. Ди гуапӕу дохуӕхуэ ди лӕжыгъӕм и ӕнӕтӕлӕм хуӕлӕжы, тыншу, хыӕрӕ сӕбӕпынагъӕр къыпӕкӕлуэ ири-хъӕкӕлӕ.

Мӕкъумӕш ӕнӕтӕлӕр ирагъӕфӕлӕкӕу

АБХЪАЗ. АР-м Мӕкъумӕш ӕнӕтӕлӕрӕ къуагъӕжӕмрӕ зегъӕжынымыкӕлӕ и цент-рым и лыкӕлӕхӕр хӕтӕш Краснодар къа-лӕм щекӕлӕлӕ «ЮГАПРО» дунейпсӕ гӕ-лӕзгъуӕныгъэм. Абы мӕкъумӕшым елӕж ӕнӕтӕлӕ мин бжыгъӕжӕм цагъӕлӕ-гъуауц я техникӕ, луӕху цӕлӕкӕлӕ, ӕлӕмспсымӕ куэд.

«МӕКЪУМӔШ ӕнӕтӕлӕм къыцагъӕсӕбӕп иджырей ӕлӕлӕхӕр зӕдгъӕлӕлӕ папӕлӕ ды-кӕлуау арац, - жиӕлӕш центрым и ӕлӕлӕгъӕлӕ Мукӕб Тимур. - 2019 гъэм дыщылати, сӕбӕп хуӕн куэд къыщытӕлӕлӕлӕ икӕи дроныр мы ӕн-ӕтӕлӕм къыцӕрыцагъӕсӕбӕпыр зӕд-гъӕлӕгаури, къӕтӕхуауу цытащ».

НӕЦӕПЫДЖӕ Замирӕ.

Мы махуӕжӕм

Дыгъгъазэм и 3 щӕбӕт

- + Ныкӕуыдыкӕжӕм я дунейпсӕ махуӕж.
- + Компьютер графикӕм и дунейпсӕ махуӕж
- + Урысей Федерацим цагъӕлӕлӕ Юристым и махуӕж
- + Зи Хӕхур зыхуӕмжурӕ жӕкӕлӕ Сӕлӕт Мыцӕхуӕм и махуӕж
- + 1865 гъэм къыцӕрагъӕпӕ-щац цыӕр зехъыным, мӕз-хӕр гъӕкӕлым хуӕгъӕпӕс академие. Иджыпсту ар УФ-м и мыхъауу, дуней псом и еджапӕлӕ нӕхъыфӕ-жӕм хабжӕ, Тимирязевым и цӕр зезыхъӕ мӕкъумӕш академие.
- + 1956 гъэм къалыхуауц Истамбил шылсӕу уӕр-дзу, уӕрӕджылакӕу, КъБР-м щӕнхӕбӕжӕмкӕлӕ щыӕх зылӕ лӕжыакӕуэ Къуышхъ Догъӕн.
- + Тележурналист, КъБР-м и къэрал сауӕгътыр зрата Токмакъ Светланаӕ къы-цӕлӕлӕлӕ махуӕж.
- + 1970 гъэм къалыхуауц философиӕ щӕныгъӕжӕ-мкӕлӕ доктор, экономикӕмрӕ управленӕмкӕлӕ Псыхуабӕ дӕт институтым и профес-сор Къуыщысокъуэ Заур-бӕц.

Дунейм и щытыкӕлӕнур

«pogoda.yandex.ru» сай-тым зыритымкӕлӕ, Налшык

уфауэ шыщытынуш. Хуа-бӕр махуӕм 1 градус, жӕ-щым щыӕлӕр 2 градусы цы-хуӕнуш.

Дыгъгъазэм и 4 тхъемахуэ

- + Информатикӕм и махуӕж
- + 1707 гъэм Урысейм щыӕлӕу Москва къыцӕлӕ-луауауц зынышӕгъэм щы-кӕлӕлӕлӕлӕлӕ къэрал луӕху-цӕлӕлӕ (иджыпсту ар Бурденкӕ Н. Н. и цӕр зезы-хъӕ дӕз клиникӕ сымӕ-джӕщ нӕхъыщхӕрӕр).
- + 1946 гъэм Москва шы-цӕлӕлӕлӕлӕлӕ «Моск-вич-400» лӕуажыгуӕм и япӕ автомобилыр.
- + 1907 гъэм къалыхуауц КъБАССР-м щыӕх зылӕ и артист Ано Лулӕт.

Дунейм и щытыкӕлӕнур:

«pogoda.yandex.ru» сай-тым зыритымкӕлӕ, Налшык уфауэ шыщытынуш. Щы-лӕр махуӕм градус и 2 - 1, жӕщым градуси 3 щыху-нуш.

Дыгъгъазэм и 5 блыщхъӕ

- + Экономикӕ, социальнӕ зыужыныгъӕм елӕж з-гухъыныгъӕжӕм я дуней-псӕ махуӕж
- + 1936 гъэм СССР-м и етӕу-анӕ Конституцӕр къау-тащ. Ар тхыдӕм хыхъащ

Лӕпкъы Лушчыгъӕ

Щыӕуэ зезыхъэм ӕыхъӕ шанӕр лӕосыж.

Зыгъӕхъызырр БАГЪӕТЫР Луиззӕ.

Адыгэл нэсу дунейм тета

Егъэджакуэ, тхаклуэ, журналист Джэдгъэф Хъусен

Куэд шлауэ сигу илт тхыгъэкIэ гулытэ хуэсщIыну, гуапагъэ куэд зыдэслъгъуа, егъэджакуэ, гъэсакуэ, тхаклуэ, усакуэ, IэщIагъэлI, цIыхугъэ ин зыкълэа, КъБР-м и Тхаклуэхэм я зэгухъэныгъэм хэтэ Джэдгъэф Хъусен. Ауэ тегушхуэгуафIэкъым икIи гугъуш апхуэдэ цIыхум щыцIэныгъэншэу, гугъэзагъэу утетхыныр. Нэхъ гугъуш икIи шыуагъэ инщ гукъэкI хуумыщIыныр.

Хъусен кыгъэщIа балигъ гъащIэм си фIэщ хъуркыым Iуэху имыIуэ зы махуэ хэтауэ. Адыгъ тхыдэм, хабзэм, нэмысым, гъэсэнгъэм ятеухуауэ радиомкIэ къыщыпсалъэм цIыкIуи ини дихъэху едалуэрт, газетым къытехуэ и тхыгъэхэм еджэрт, тхылъ къыдигъэкIыр псынщIауэ зэбграхырт. Зы псалъэкIэ жыпIэмэ, пщIэшхуэ зыIэ цIыху Iушт.

Джэдгъэф Хъусен сэ нэхъри фIыуэ щыслъэгъуар журналист лэжыгъэм и фIыщIэкIэ нэхъ гъуэнгъуу къыщысIыхуарш. Хъэл-щэн дахэ зэлът, шабуэ псалъэрт, емыгупсысауэ е кIыхуэ зыри жиIэнуткъым. Адыгагъэм теухуауэ сэт хуэдэ Iуэхугъуэшхуэ кърахъжъэми, Хъусен зримыгъэхъэлIуэ кыгъанаргъэ-къым. Шхъэщытхуагъым зэрыхуэхамэм и шхъэусыгъуэкIэ нэхъ хэтIэсауэщ къыщытшар Джэдгъэфыр ухуэныгъэ лэжыгъэми хуэIэижыу зырыштар.

Псаузамэ, Хъусен мы гъэм илгъэс 90 ирикъунут. АдыгэлI нэсу дунейм тетар ди гуапэу нобэ дигу къыдогъэкIыж.

Джэдгъэф Хъусен Бахъсэн куйем хыхъэ ХъэтIохъушыкъуей къуажэм 1932 гъэм къыщалъхуаш. Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым адыгб-зэмрэ литературэмкIэ и факультетыр 1958 гъэм кIуыхаш. Зыхуеджа егъэ-джаклуэ IэщIагъэм, псэуху, пщIэрэ шIыхъэрэ иIуэ ирилжъа цIыху Iушым адыгэ тхыдэм, хабзэм ятеухуауэ и къалэмылэм тхыгъэ куэд къыщIэклаш.

Нобэ фи пашхъэ идолжъэ Хъусен и лэжыгъэхэм ящыш зы. Ар теухуаш хуэм-хуэмурэ тфIэклъуэдыж хабзэхэм ящыщы шауэеджэр зэрырагъэклъуэ Iушым.

Мы тхыгъэм зи гугъуэ щытшIыр «Шауэишыж» жыхуэтIэм щыщы шауэм зреджэрш. Ар икыуэIэ нэгъуыжуэ, гъэщIэгъуэн, гъэсэнгъэшхуи хэлъу адыгэхэм ирагъэклъуэ, мыхъэншхуи ирату щыташ. Пэжщ, иджы шауэеджэр, шхъэж зэрищIэжым ещхуэ, хэти кIыхуэ, хэти кIэщIу ирегъэIуэкл. Ублэмэ, «къэпIухъами, къэпIуэлIэж, пщIалами, пхудогъэгъу» жыхуаIуэ тIэклъуэ хуэдэу ящIрэ бжъэр яту абыкIэ зэфIэзыгъэкIэхэри нэхъыбэщ. Апхуэдэу щымытын папщIэ зэрэклъуэ щытам и зы шапхъэу мыр тыдодзэри фэри къэвгъэсэбэл.

Къэзылутэжар ХъэтIохъушыкъуей къуажэм щыщ ХъэцIыкIу Гъуэрш, зыт-хыжар Джэдгъэф Хъусенщ.

Шауэеджэр емыкIу къыхэмкIыу ебгъэклъуэны шхъэкIэ тэмэмуи зыб-гъэхъэзырын хуейщ. Шауэм датхэнэри еджэджэ къымы, абы еджэр, дауи, нэхъыжыщ, ауэ ирагъаджэр нэхъ жаклуэщ, нэхъ хабзэ зыщIэщ. Шауэм ирагъэдэжнум гупыр игъэгупын шхъэ-кIэ, зрагъэгъэхъэзырину, нэхъ псэуэ хыбар ирагъащIэ. Арачи, жылэм зэх-хуы шауээкъэщэжыр уэрарамы къыщы-дихъэкIэ, шауэм еджэну тхъэмдэми зегъэхъэзыр: шауэбжъэу итынум дэ-щыгъуш джэд, гугъуш укла хуэдэхэр, абы и дэщынэри сыхъэншхуэм иIуэ. Ахэр псори шауэм еджэну тхъэмдэм ибгъуэIэ къыщыт шIалэ нэхъыщI-тым зпэгъушауэ яIыгъщ.

Шауэр бжэлупэм къыщыIуашэжкIэ, гупым я урэдэдэм нэхъри зрагъэлэт, хъэгъуэлIыгуэм хуэхуэсахэр зрээгъэ-кIэ къоувэI, урэдэдэри нэхъ ину къоуI. Тхъэмдэр зыщIэсыр нэхъыжэ пзы-рачи, ар къаджэмэ зэхэпхын хуэдэу, бжэр хуиту IуагъэзыкI. Урэдэдэр яIуэ бжэлупэм къылухамэ: «Фыхуэмеймэ, Iудошым» жыхуаIуэ, къэтхъауэсхэ щы-хуам и деж, тхъэмдэр маджэ:
- Уей, ди шынэхъыщIуэ
ЛIэщIыгъуэр зейуэ,
зи лъэпкъыр тхуэзыгъэбагуэу,
зи благъэр ныщIэзыхъуэ,
дахэм я дахэри къытхуэзыхуэ,
зи хуэхъуэр нобэ дэ зетхэ!
ТIэклъуэ къэпIухъами, пхудогъэгъуэ.
Уи адэ унэжым къэпIуэлIэж,
ямыщIи пщIакъыми, къыщIыкIи
Шауэбжъэр тIыхыж!

Шауэр къэзышэжа гупым, нэхъы-жыыр иджыри къагъаджэмэ яфIэфI-щи, зэхамыш защI, зралъэфыщ: «Зэ-хэтхакъым, фыхуэмеймэ, Iудошым» - жаIуэрэ, урэдэдэм нэгъуэщI гуш-Iэхэри шхъэж зэрыригъэзэгъэIэ хадзэурэ, аргуэру урэдэдэм пашэ, зпапгъуэри, псори щыдалуэIэ, аргуэру нэхъыжыыр маджэ:
- Уей, шынэхъыщIуэ лIэщIыгъуэр зей,
ЕIуанаджэри шхъэ сыбгъэщIэр,
Нэхъыж и псалъэри шхъэ тIу пщIырэ,
Уэр фIэкI къэзышаи щымыIэрэ,
Уэр фIэкI къэзышаи димыIэрэ,
Къэпхъа мыгъуэри сытым ещхэ,
И шхъэр мыжырэ и жьэр джатэмэ.
Къаклуэ къыщIыкIи фалэбжъэр тIых,
КъэпIухъылуаи, пхудогъэгъуэ!

Ар зэхэзыхэхэм загъэгусэри, къы-щIыхъэн ямыдэу, нэхъри зралъэфыщ, нэхъыжыыр нэхъри къагъэгубжъэри, мыр къыпещэ:
- Уей, шауэ махуэ хъун,
Дынохъуэхъуэрэ ди жьэр ешан,
Дыножъуэрэ ди лъэр шIэщIаи,

Уи джыдэр дзагуэщ,
Уи кIапсэр гуанэщ,
Уи гужыыр хъарщ,
Уи выжытIыр жъажэщ,
Дунейр уапсаещ,
Дыпхъэншэ-дыпсыншэщ,
Иусэун зэрыхуейри пщIэркъэщ,
Къэлхъари шхэн хуейкъэщ,
АфIэкIа сыноджжыркыым,
Шауэбжъэри уэстыжыркыым.

Ар щызэхакIэ, псори мэмэзэх, нэхъыжыыр зэрагъэщхыдаи хушIогъуэж-ри, шауэишыж гупым къащхъэщыжу, нэхъ жаклуэ гурэ е шауэкуэтыр нэхъыжым и деж псынщIауэ лъэIуаклуэ къыщIохъэри, мыр желэ:
- Уэ ди нэхъыжырэ ди нэ, ди псэ,
Тхъэм куэдрэ тхуигъэпсэун!
ТIэу укъэдгъэджамы, къытхуэгъэгъуэ,
ТIэклъуэ щыдгъэтам,

тхуэтэмакъкIыкыш,
ДяпэкIэ уи псалъэ тIу тшынкыым,
Уи Iызыныншэуи дыбэкуэанкъым,
Ди шауэбжъэми нумыгъэгъэзэж!
Шауэр къыщIэтэщхэи, къыдэтыж!

Нэхъыжыыр, ар щызэхакIэ, аргуэру мэгубжэ:
- Iуэ, Iыи и псалъэ епцIыжрэ?
Iыи и жыIи шанэжрэ?
ЗэкIэ мыдэлур,
ТIэуIкIи къодэлункъым.
ЦIыкIуэ жыIэу зэхэзымыкым

Ину жыпIи зэхихын?!
ЖыIлар жысIащи, фцIыи
фызэрыхуейуэ.
Ар нэхъыжым щыжиIэкIэ, псори къо-гузэвалэри, адэ шыпхуэ хуэдэ, адэм нэхъ и пыхъуэпшыщ къыщIохъэри, Iэдэ-бу тхъэмдэм иолгъуэ:
- Тхъэм куэдрэ утхигъэулпсэу.
ДяпэкIэ ахэр уи псалъэи

епцIыжынкъым,
лэбэбакъуэ ячынкъым.
Апхуэдизу умыпхъашэрт,
Апхуэдизу умыгубжэщ,
Шауэ шIалэм къытхуеджэж,
Нысэми дыхукъуэпIлати,
Ари ди дыгъэ нэхуи,
Нурьыр и нэгум кърехри,
ЛъалIэныгъэр абыи едгъэти,
ЛъалIэныгъэр дыгъэгъэлэпIэрт,
ЛъалIэныгъэр зилуэрэ ди нэхъыжэ!
Нэхъыжым цIыхубз лъэлур щызэхакI-кIэ, аргуэру мыр желэ:
- АтIэ цIыхубжэри фыщылуэIэ,
Езыхэри шIэгъэжауэ

къыщыдагъэщIаIкIэ,
Iыи хъуауи зыщабжыжкIэ,
Я пашIэри къэклауэ шалытэжкIэ,
Ди шауэр къыщIрехи,
IлэпкъыIэIэр дребжей,
IлэпкъыIэIэр кърэбжыи
И псалъэкIэми дыкъевгъэпIэ,

И акылы дыхушIэвгъэпIэ.
Ар игъэзэщIэIфмэ,
Си хуэхъуыи къыпIысцэнкъэ,
Шауэбжъэри хуэсшинкъэ, Iуэ!
Шауэкуэтыр мэгуфIэри, шауэр яку дэту шIалитым къыщIашэ, шауэкуэти-тым щыщы нэхъыжыыр, ижырабгъуэм-кIэ щытыр, къопсалъэри мыр желэ:
- Уэ ди нэхъыжырэ зи щыхъыыр ин,
Зи нэмыси зыхуэтIыгъын,
Iлэпкъуэр дымыщIауи къэтшакъым,
Iлэпкъэ дымыщIауи депхуакъым.
Пхъэрэри къытIлгъэри,
къытIлгъэщIыхъакъым.

Шабэр къыдадэри, тлэIэсакъым,
Псы икIыпIи дылгъыуакъым,
Гъуэгу гъуэзи къэтIыхъуакъым,
Шы епсыкIи дымыщIу,
Гхъээдэ мафи хэдмыщIэу,
Нысэ къыфхуэтхъащи,
А ди ныхъэжгъуэ,
А зи Iыгъэ тлэIэгуам,
Дауи, Iлэпкъуэбжэ

пхуемыбжыкыфыну,
Iлэпкъуэбжэ пхуэдэмыбжэи фыну
Дари гъуэс зыхуэтшакъымы,
Къэдэтыр ди ныхъэжгъуэIуэ

шауэфI,
Ди нэхъыжэ и псалъэ гъэзэщIэрт,
Ди нэхъыжэ и лъэлум шIэгъэгъэлIыт:

Ар желэри, шауэкуэтыр псалъэр ша-уэм щритIаI, мыр къыжелэ:
- Уэ ди нэхъыжыкыфIуэ
Зи щыхъыыр ин,
Ди нэхъыжэ гуапэу
Куэдрэ тхуэпсэун!
Си Iлакуэу сымыщIауэ
Дауи шIолщ къэсцэн,
Дауи шы сыхъэсэн?!
Си адэр Къэтыкъуэщ,
Къэтыкъуэ и адэр Къэмэтш,
Къэмэт и адэр Тыкъуэжыейщ,
Тыкъуэжыей и адэр Ламжыейщ,
Ламжыей и адэр Хъэкумырэзэщ,
Хъэкумырэзэ и адэр Мырзэбэщ,
Мырзэбэч и адэр Бэчкъанщ,
Уи узидэ къуэш нэхъыжыкыш,
Уи Iлакуэри ахэркъэ ?!

Шауэм ахэр зэкIэлэпIуэу шыжи-IэкIэ, тхъэмдэр къогуфIэжри, мыр къыпещэ:
- Уэ ди шынэхъыщIуэрэ хахуэ,
Зи хуэхъуки нобэ дызэхъыжэ!
Дачымыгъуыи Iуэху къэтIэтакъым,
Пхуэдэмыгъэфашэуи бжъэ

идгъэуакъым,
Уи анэр нэхъри гъэдажэ,
Уи адэжэ Iуэхэ гъэбжыкыфIэ,
Уи Iлэпкъэ и напэри гъэбыдэ,
Уи Iыи быдагъэри гъэхуэтэ,
УитI, жаIэIи укъэмыщIэ,
Къащэ жыхуаIэ псори умыхэ,
Къытхуэпхъа цIыкIури гъэщIытэ,
Къэсхъа закъуэ жыпIуэ ухъыжыаеу,
Уэрэпсэуи дыкышIэгъэпIэ,
Ди лъэпкъэ гуфIэгъуэри тхъэм
кIыкы къытхуищIи,
Къэкуэти шауэбжъэри сIых!

Шауэбжъэр апхуэдэу щийшIкIэ шауэм бжъэр Iех, и шауэкуэтыр нэхъыщIэм ныхуэшижри, езыр хуит мэ-хуэ. Абджэм шIалэм и щыIыым: «Уи джаруыкы, узыхуейр зыIэрыбгъэуэу иджы укытэ нэпцI зыбошIри. Уздэжэр дэнэ?», - жралуэр цIыхубз гушылэрей-хэр и щыIыым иуэу шауэр шIэжыж.
Абы иужькIэ фызыжыкыэм я деж яэри лъэпкъым я нэхъыжэ фызыжыкы нэхъыфIыжу шауэм кхожухъуэ. Абыхэм иужькIэ ефэ-ешхэри джэгури ину йо-кIуэI.

«Дауи, Гъуэрэ зи гугъуэ къытхуищIа псори гъэзэщIэгъуафIэкъым, ауэ уэ зэрыпхуэфIэIэIэ къэбгъэсэбэл ху-нуш/»

Джэдгъэф Хъусен школым щы-щIэсым щыщIэгъуэу усэ, уэрэд тхыным, Iуэрылуатэм, бзэм елэжыным дихъэхырт. Псом хуэмдыгъэ псалъэ жан, шэрыуэ тхыным и лэжыгъэр нэхъ тегъэщIауэ щыташ. Тхылъ зыбжамы къы-дигъэIэIащ. Къэбэрдей-Балъкъэр ра-диоми «Ленин гъуэгу», иужькIэ «Адыгэ псалъэ» газетим жану къыдэлажэу икIи абы жиIэмрэ и тхыгъэхэмрэ цIыхур икыуэIэ дахъэхуэ щыташ.

Хъусен и нэмысыфIагъэм къыхэкIыу, и шхъэмрэ и унагуэмрэ ятеухуауэ куэд жиIэну кыригъэклутэкъым, ауэ абы и лэпкъыуэIэIэ Тхъэр къыхуэул-сауэ къыпIыгъэрти, и пщIэмрэ шы-хъымрэ и шIэблэм ягъэбгъуэн, лъэпкъэ къызыэкIлар узыншэн ухуэ!

ШАФИИ Аслъэн.

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

Малъхъэдис

Зыгъэхъзырар нэцIэпыдIжэ Замирэщ

● Чэнджэщхэр

Щэщыгъуэр гуакIуэщ

- ◆ ФышцIэ зыхуэфашэр цIыхум Iейуэ хэлъыр зыгъэмащIуэ фIуэ хэлъыр зыгъэбагуэрэщ.
- ◆ Хъэ пэтрэ, щыбгъэкIмэ, хэллгъых ещI.
- ◆ ЦIыхуэ зи жагуэ кIуейсызщ.
- ◆ Щхъэщытхум и пщIэр жыхъэ нэсыркъым.
- ◆ ЩIэщыгъуэр гуакIуэщ, щIэщыгъуэр IэфIщ.
- ◆ Лъэужь дажэ дунейм къытебнэмэ, цIыхум уи цIэр ягъэлэпIэнщ.
- ◆ НэгъуэщIым бампIэ тезылгъуэр езыр бампIэм ехыж.
- ◆ МыхуамыщIагъэр зи нэргыным и гъащIэр кIэщIщ.

ГУБЭЩIЫКИ Владимир.

● ГушыIэхэр

Мор дауэ щIэбгъэхъэну-тIэ?

Хуэужэ къуажэпщым деж щыщIыхъэм бжэм деж щыт хуемакIуэм къыгъэуылащ:

- УцIэзгъэхъэ хуэнукутым.
- Сыт щхъэкIэ? - къуэуIэбжыащ Хуэужэ.
- Уэ убзаджафэщ, бзаджагъэ зигу илъ лъэпкь щIэзмыгъэхъэну пщым унафэ къысхуищIащ.
- Мор дауэ щIэбгъэхъэну-тIэ? - жиIэри пщым и фыз пщIантIэм дэтым и Iэпэр хуишыащ Хуэужэ.

Къэп нэцIи ираш абы

Дизкъуажэ гулым шахыкъам и гунэгъу гуэр хуабжы ищхъэ щытхъужу чыст.

- Сэ сызэдщымыла щылэ?! Сэ сымылъэгъуа щылэ?! Сэ сыкъэзымыщIыху щылэ?! Сэ си цIэр дэнэ къали, дэнэ къуажы шыжаIэ! - щигъатхэрт абы.

Щхъэщытхум едалуэхэр зэлущащэрт:

- Бегъымбар хуэуэ жиIэнущ мыбы!
- Сыт хуэдиз бгырэ псырэ зпызупщIа сэ! Индыл дыди сикIащ сэ кхухэ сису! - и гунэгъум щригъэлейм, Дизкъуажэ къэпсалъэри:
- Пэжц а си гунэгъум жиIэр, кхухыым иплъхэмэ къэп нэцIри йокI Индыл.

Псалъэзэблэдз

ЕкIуэкIуэ: 4. Башкирием и къалашхъэ. 5. Куэдрэ щыта махъсыммэм и лъащIэм къыщIонэ. 6. ЩыIпIэ лъахъшапIэ. 7. ... лъакъуэ щIэткъым. 10. Дзыгуэм и бий кIуэфыIщI. 12. IэпкIлэпкь зэкIуж зилэ щIалэ бжыфIэ е кIуэрш ... 13. Къэрэшей-Шэрджэсым щыпсэу, адыгэм лъэныкъуэ куэдкIэ ди гунэгъу лъэпкь. 15. Зэгуамыгъэжу бжэным къытраха фэ. 17. КъурIэным и зы пычыгуэ. 19. КIыщым щIэт Iэмэпсымэ. 20. Ику иту тонн 50 хуэдэ къэзышэч псэущхъэ. 21. Жэмтхэлэ къыщIалхуа адыгэ генерал.

Къехъу: 1. ХэкIуэтуэу ящI нэмэз. 2. Африкэм щыщу зи щынальгъэр нэхъ ин дывдэ къэрал. 3. Мэлыц шабэ е ... бостей. 8. Уанэ зытемылэ

		1			2			3		
4					5			6		
7	8			9				10		11
				12						
				13				14		
15								17	18	
19								21		
					20					

Щыуэпсыр зыхъэщIа сурэтыщI

Шишкин Иван Вятской губернием щыц Елабуг къалэм дэжыг (купец) унагуэм къыщIалхуащ. И адэр илгъэ зыбжанэкIэ щытащ къалэ унафэщIу. Езым и мылкъу-кIэ псы зрикIуэ пхъэ бжамий Елабуг хригъэшауэ щытащ. Уеблэмэ къалэм и тхыдэм теухуа тхылыи къыдигъэкIат. Абы и къуэр илгъэс 12 щрикIуэм Къэзан дэт гимназием щигъэтысхъат, арщхъэкIэ, Шишкин Иван цIэныгъэм нэхърэ гъуэзджэм нэхъ дихъхырти, гимназиер къымыухуэу къыщIэлкIыжащ, къулыкъуэщIэ хуэну хуэмейуэ жиIэри.

Шишкиным и анами хуигъэ-дахэртэкым щIалэм и сурэт щыныр. Ауэ ныбжыщIэм адэ-анэм зафIигъэпщIкIурти, сурэт ищIырт, жэщым уэдыгъэ нэфкIэ пэрыст фIуэу илгъагу Iуэхум. СурэтыщI Iэзэ хуэну зырыхуейр нэхъри къыгурылуащ зэгурь я къалэм Москва къыкIа сурэтыщIхэр къащыхуеблэгъэм. Ахэр щIалэм къыхутепсэлъыхъащ сурэт щынымкIэ Москва дэт еджапIэм. Шишкиным быдзу игу ирилъхъат и хуэпсапIэр IэцIыб имыщынуи, и адэм хуит зыкIригъэщIащ Москва кIуэну.

1852 гъэм Шишкин Иван Москва сурэт щынымрэ IэрыкI-гъэжымкIэ (ваяниемкIэ) еджапIэм щIэтIысхъэри, сурэтыщI-портретист Мокрицкий Аполлон и гупым хэу еджащ. И ялэ лэжыгъэхэм щыцIэдзауэ Шишкиныр пылт щыуэпсым зырыхуэцIэ гунэгъу зызырхуищынуи, ар кууэ зызырхуищIэ-нум. И сурэтхэр къащыхуащ егъэджакIуэхми къыдеджэхъэм. Абыхэм зэдэрэзыуэ къыхагъэщIырт Шишкиным и псыежэхэм, мэхэм, губуэуэхэм хуэдэ зэи зымы имыщIащ, абыхэм Iэзагъэ, къару гъэщIэ-

гуэн ящIэлъу. Хъэкъыр зыт: щIалэм зэчищхуэ илэт.

1856 гъэм ар сурэт щынымкIэ Санкт-Петербург дэт Императорскэ академием щIэтIысхъащ, студент нэхъыфI дыдэхэм ящыщIуи еджащ. Шишкиным псом хуэмйдуэ сэбэп къыхуэжыуащ гъэма-хуэ дунейм и теплър ищIыну Валаам зырыкIуэр. Щыуэпсым и бээр зригъэщIауэ жыпIэ хуэнущ абы цыгъуэ. Набдзэ-губдзэпIэуэ зэпиллгъырыт, еIусэрт удэхэм, жыг пхъа-фэхэм, жыглыцхэм, псы щхъэ-фэм, уэсэпсым. «Валаам щыIэ уэдыгъей» («Сосна на Валаам») этюдымкIэ абы кыхъат джыным медаль.

1860 гъэм Шишкиным академием дыщэ медалкIэ къыуащ. ИтIанэ дунейр къызэхикуыащ: Мюнхен, Цюрих, Женевэ щыIащ. 1864 гъэм сурэтыщIыр Дюссельдорф Iэпхъуащ. Абы шэлэжыащ «Дюссельдорф и Iэхэлъэхэм и теплър» («Вид в окрестностях Дюссельдорфа») сурэтым. А лэжыгъэм и фыгъэкIэ, академик цIэр къыфIа-щащ.

1868 гъэм Шишкиным унагуэ иухуащ, щхъэгъусэ, адэ

гуамашIэ хуащ. Ауэ, 1874 гъэм сурэтыщIым и щхъэгъусэр дунейм ехыжащ. Гуауэм ар къызыгъэлэр сурэтхэрц. А зэманым ищIащ «Апэ уэс» («Первый снег»), «Уэдыгъей мээым пхыкI гуэгу» («Дорога в сосновом лесу»), «Уэдыгъей мээ» («Сосновый бор»), «ХъэпIий» («Рожь») сурэт цIэрылуэхэр.

ЕтIуанэуи, 1880 гъэм, щхъэгъусэ къышат, ауэ илгъэс дэмыкIауэ ари дунейм ехыжащ. СурэтыщIым и гуауэр аргуэру щхъэщIащ щыуэпсым. «Дыгъэм игъэнэхуэ уэдыгъейхэр» («Сосны, освещенные солнцем»), «Жыгейхэр. Пыщхъэхъэ» («Дубы. Вечер»), «Пшэдджыкыр уэдыгъей мээым» («Утро в сосновом лесу»), «Фин псыдэлъэдэпIэм и Iуфэм» («У берегов Финского залива») сурэтхэр къыгъэщIащ.

1894 гъэм Шишкин Иван ХудожествэмкIэ академием сурэт щынымкIэ и еджапIэ нэхъыщхъэм егъэджакIуэу уащ. Ар шапхъэ яхуэцIуащ сурэтыщI ныбжыщIэ куэдым.

1898 гъэм, сурэт щыным пэрысу, ар дунейм ехыжащ. **ГЪУЭТ Синэ.**

● Шхыныгъуэ

ДжэдыкIэжыапхъэ

ДжэдыкIэр фалгъэ куум иракъутэ, абы шатэ, шыгу халъхъэри, фIуэу яудэ. Ар тхуэ къэпIлар зырт тебэм иракIэри, мафIэ цыкIуэм тету, зэламышIуэ дакъыкIэ 6 - 7-кIэ ягъажэ. ИтIанэ сэкIэ зэпау-щI, зэрагъэдзэкIри, иджыри дакъыкIэ 3 - 4-кIэ ягъажэ, тхуэуплэ дажэ хуэу. Жьамэ,

абы зыкIэIэт, езыр шабэщ, ЦаудэкIэ джэдыкIэм содэ хэзылгъыи цыIэщ, ауэ абы содэмэ къыхрегъэх. Архэмыл-ми джэдыкIэр къэзджынущ, ауэ абы щхъэкIэ фIуэу удэн хуейу арац. ПщIтыру яхш. Пастэ, мырамысэ, чырыжын, мэжаджэ, шапхъуэ докIу. **Халъхъэхэр (зы цыху Iыхъэ):** джэдыкIэу - 2, шатэу - грамм 60, тхуэуэ - грамми 10, шыгууу - узыхуейм хуэдиз.

«Адыгэ шхыныгъуэхэр» тхылым къытхыжащ.

● Цыхушхуэхэм я гупсысэхэр

ГъащIэм и купщIэр

ФIуэу улажъэу уэсэн щхъэ-кIы, Iуэхум хуабжы уидхъыжы щытывн хуейщ, армырама, залымыгъэ зэлхыжыфыну-къым.

КАЛИНИН Михаил, къэрал къулыкъуэщI.

ТхылыфIым щIэныгъэфI къуэт, гупсысэ щхъэлэ куэд къегъэуш.

КРУПСКАЯ Надежда, къэрал лэжыакIуэ.

Тхылыр зэрызепхъэм цы-хум узэрыхуыттыну щIыкIэр еубзыху. А тIуми зэхуэдэу хуэныкъуэщ дэтхэнэри.

КАРАМЗИН Николай, урыс тхакIуэ.

НэхъыфI дывдэу схэлъыр цыхуфIхэм гурышIэ IэфI зэ-рахуэйзэрщ.

ПРИШВИН Михаил, урыс тхакIуэ.

Тхыдэр зи лъабжэ роман-хэм уеджэныр нэхъ щхъэпэщ тхыдэмкIэ курсхэм нэхърэ.

БАЛЪЗАК Оноре, франджы тхакIуэ.

Лэжыгъэрэц цыхум и зэ-чийр къызыкIуэзыгъэхэр.

ТОЛСТОЙ Алексей, урыс тхакIуэ.

Цыхум и зыужыныгъэрэц и гъащIэм купщIэ хуэхъужри.

ГОРЬКИЙ Максим, урыс тхакIуэ.

ЩэкIуэгъуэм и 26-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

ЕкIуэкIуэ: 1. Алим. 3. Лъагуэ. 8. Гъашэ. 9. Шылэ. 10. ЩхъэкIэ. 11. Нал. 12. Пшэ. 13. ШкIэпIлэ. 14. Шей. 15. КIыгу. 17. КIэрэф. 19. Танэ. 20. Амыш. 21. Бахъэ. 22. Бэзкъу.

Къехъу: 2. Илэц. 4. Ахъшэ. 5. Бгъэн. 6. Тхъэ-гъэгурым. 7. Куэсэ. 14. Шатэ. 16. Гуащэ. 17. КIэпхъ. 18. Фарз.

Адыгэ ныпыр Катарым щалэм

Иджыпсту дуней псор зытепсэ-льыхыыр футболым и дунейсо чемпионату Катар щеклуэкраш. Тоджогум дихьэхэм зи гугу ящыр гурылуэгүзүш, абы кыищынэмыщлауэ, нэхь кэулей дьдэу кэалытэ муслымэн кэаралым чемпионатым зэрызыхуыгэхьэзырам, ар зэрыригэклуэкуым, щеклуэкл хабзэхэм тетыхымырэ тепсэлыхымырэ гуыжэщ. Иужкырей махуэхэм футболым еплэхэм я нэм кыищынэмыщлауэ адыгэ ныпыр. Шхьэ шыкуэд ар мы чемпионатым? Хэт ар Катарым шызылтэтыр? Сыт абы федеральнэ каналхэр шытепсэлыхыыр?

Катарым щыпсэу адыгэхэм я деш.

Аупццэхэм я жуауп псори зэдгьэщлаш адыгэ ныпыр дунейсо утыкум зэрихэа шыккэм дьдихьэхэри. Социальнэ сетхэмэр вацапымккэ зэлэнах видеохэм лупщлу итц зы адыгэ унагуэу чемпионатым зэрыклар. Адыгэ ныпым и кэарур здынасыр зыгьэлабгуэури ахаращ.

АДЫГЭ Республикэм щыц Хьэткэуей жылэм дэс, адыгэ тхьдэмэр адыгэ луэхум-р псом япэ иригьэщү псэу Бракыйх Ильяс и лхуышчымырэ и лыхылы щалэмэр дидишэри, Катарым клуаш. Кэызыхьэцкэ лэпкыым и кэуэ нэсу дунейм тет адэм и хьэл яхэлэ хьунт пщаджэми, чемпионатым екурэ-ещуэ «зыухагэхьэзыраш». Адыгэ ныпыр зытэт пыхьэр, футболхэр, пллэ цыклуэхэр ирагьэтишэри, адыгэ нып дэхэ зыныи кыыздэащаш.

Бракый Ильяс ипхьэу Жэнэт, Маретэ, Данэ, щалэм и анэ дэлэхум и кэуэ Нэфыщцэкуэу Айтэч сымэщ Катарым кыикл адыгэ видеохэм щыфлагуэр. Ахэр чемпионатым щидзэн ипэ кыхуэу Адыгей икйри, Дохэ лэзтэщ. Адыгэ футболым еплэным мурад илэу ежамы, пщаджэм а кэаралымэр дуней псор шызыхьэа шыпкэмэр зыкыыхагьэщылу гурылы яшлати, ар кыиуэлаш. Сыт шхьэцкэ жылпэмэр, футбол джогулэжэм, Дохэ и стадион нэхь ехьэжэхэм, цыкы лув шызекулэ и уэрэм-хэмэр, псом тет кэуэхьэм адыгэ ныпыр цоухэрзэ, ар зыныг пщаджэм я Гьэсуу сурэтхэр зытрагьэх, псом нэхьэр нэхьышхэр аращи, абы кэеклуэла адыгэу хуар зэрагьэццыхуэ.

Телевиденэм и лэжкэуэ цыфэрулэ, журналист, футболымккэ комментатор Изэ Нэгьуч Роман эфирым щыжилаш иджырей чемпионатым адыгэ ныпым увыпэшхуэ зэрщицубдар. Абы кызырэхыгьэщамккэ, ар ялэу стадионым щилэгьэуаш Голландиэмэр Эквадорымэр щызэддэжгум, иужкэ Даниемэр Франджымэр я джогугуэмэ флэдэуэ щыташ. «Ауэ шыхуэки, мыр зи кэарал нып Адыгей Республикэр чемпионатым этхькыым» - мэгыуыш Роман. «Атлэ дауэ ныпыр абы зэрынэсар?», - жалау нэтыным этхэр кыиуэщыным, Роман жэлэ: «Ар гугуэтхькыым кэуэщылу, адыгэу дунейм тетыр зэрццыхуэ. Хьэткэуей щыц унагуэу шылэу араш зэрыхьэщхуэм».

Ныпым зэлэпкьэгуэхэр зэрегьэццыхуэ

Хамэ кэаралхэм ушыккүэм деш нэхьыбэу зыкыбошцэ лэпкэ дамгытэм и кэарумэр и мыхьэнэмэр. Сыт шхьэцкэ жылпэмэ, абы хамэбэцкэ псалэмэ, шыплэ жымжэу ушыкхьэллами, узыхуэр зэры адыгэр кыуегьэщлэ. Си шхьэцкэ срихьэлаш адыгэ нып зытэт такси, адыгэ щалэ зэрыдэсыр кыиуэгьэщлэу, тыкун сыщыхьэщ адыгэ нып флэдэуэ, зейр зэрыадыгэр кыизгурылуаш, шхэплэм адыгэ нып флэлуэ слэгьэуаш, зыгьэлажэр адыгэт. Апхуэдэхэм деш, ухуей-ухуэй-меими, уи бэцкэ уегьэпсалэ, уи лэпкьэгуэхэр кыибогуэтыш.

Бракыйхэ апхуэдэ тельдыжэ куэд шрохьэлэ мы махуэхэм Катарым. Япэ махуэм щегьэжэуэ я пллэм дэлэу кыиуэ адыгэ ныпымэр я щыгыным тедамэр кэарал зэмплэуэжыгьэуэ куэдым кыиуэа кыиришэллар мащлэхьым. Ялэу слэгьэуа видеохэм ящыщ Иорданиям щыц адыгэ пщадэ цыклар Адыгейм икляхэм кэарыбгьэдэлэдар. Маретэ зэрыжымккэ, хамэжэри кэуэуылэурэ ди ныпыр жыуу сурэт зэрыщлэлэлуэм нэхьэр нэхь гуапэж ящохуэ адыгэхэр кыизэращышэр. «Иорданиям шыцу Сауд Хьэрыным и телевиденэм луху шызыщлэ Шыфэкуж Нур Катарым командировкэ кыагьэкуэуэ

арат. Дэ ныпхэр тыгыбуу дыкьагьэуылауэ сурэтхэр кыиуэтрахуэ дыздэщытым дыкылабгуэри, кыидбгьэдэлэдаш ди шыпхуэ дьдэ флэкла умышцонэу. Ар зыккэ кыиуэщыгуфьклати, и флэц хужыртэ-кыым жэум кыиуэ адыгэ зэрлэгуэр. Дызригьэццыхуэ нэужь, езыри Шыфэкужэ зэрашчышэр, и адэ-анэр Иорданиям зэрыщыпсэр, и аджэхэм я лэпсэр Кэабэрдейм кыизэрыщэжэр кыиджилаш. Апхуэдизкэ гуфлэщати, и анэм телефонккэ хуэуэри, ди адэр адыгэбэцкэ иригьэпсалэш. Езым адыгэбэцэ ищлэртэ-кыым, ауэ нэгьэсауэ адыгэгуэи цэщадэт. Инджылызыбэцкэ дызэдэуэршэраш, иджыри дызэхуэзэну дызэгурылуаш», - жэлэ Маретэ. Апхуэдэу адыгейхэм нэлуэс кыахуэуаш Жанкыуэт Ясир. Ар чемпионатыр екулэуыкыуу цыкхуэр гьэщхэныр кыизэрыгьэпэщхэм арышщ. Адыгэ щалэм адыгэ ныпыр зылыг унагуэр кыизэригуэуу, кыабгьэдэхьэри зригьэццыхуэ. Я деш иригьэблэгьэщ, и лыхылыжэм ягьэдигьэсащ.

Тыркум кыиуэлаш Катарым шылажэщ шалэс Дыбэ Сулейманым. Ари апхуэдэу нэлуэс кыахуэуаш Бракыйхэ. Зыццлэтысхьэа хьэщлэщым и егьэблэгьэплэм деш кэарал ныпхэр тетти, куэдэр мыгупсысэу, Ильяс адыгэ ныпыр абыхэм яхигьэуаш. Сулейман абдеж лухуэу ныпыр кыиуэлашгуэу, хьэщлэщым шылажэхэм еупцлэш кыизэдиламккэ. Кыиуэлаштысхьэа гуэрэм зэрытригьэуэр щыкэралэм, пщаджыкыым адыгэбэцкэ псалэ и адыгэ нып зылыг кыиуэлашкыным поллэш Дыбэр. Икйи занццхуэ кыиуэуаш.

Абы иужкыи адыгэ куэд нэлуэс кыахуэуаш Катарым клуашэм. Зи гугуэ тццы пщаджэр апхуэдизкэ я ныпыр зытэт шыгьэнэмккэ хуэпауэ жьджэру Дохэ зыщлэпхьэри, псори кыабгьэдэхьэуэр кэуопцлэ сыт хуэдэ кэарал кыиуэлаш, я футболхэр щыджэгу махуэр, шыцлэдэр сыт шыгьэуэми, уеблэм журналистхэр кыиуэопцлэ. Пщадэ лушхэм ягьэщлэ-хуркыым хамэ кэарал журналистхэр, инджылыбэцэр флэуэ ягьэшэуэри, я лэпкыиуэуэр ягьэлэм нэхь кыиуэуэр, канал ехьэжэхэм интервью клэщлэхэр ират.

Кэарал зэмплэуэжыгьэуэ, телеканалхэм гу кыиуэлашкэ, адыгэхэр кыагуэтыкыиуэ? Мы унагуэм и хьыбары зэбгыккэ нэужь, чемпионатым адыгэу

кэеклуэлаш ныпхэр кыиздыдах хуэуаш, зэрщлэн, зэрыкылуэн папщлэ. Икйи апхуэдэ куэд зэхуэсаш. Уеблэм Катарым щыпсэу адыгэхэр зэхуэсэри, Бракыйхэ я унагуэр ирагьэблэгьэщ. Ильяс зэрыжиламккэ, иджыккэ а кэаралым адыгэ цытым нас щопсэу. Ахэр зэрщлэц, зэхожь. Адыгэхэр нэхьыбэу зэрыс кэаралхэм кыиуэлашгуэу Катарым лэжкэуэ клуэ гуэц ахэр, я унагуэуэр я гьэсуэ.

Пщаджэхэм жэлэ адыгэ ныпыр чемпионатым и бренд зэрыхуэр. Ар камерэхэм кыиуэуыдын, цыкы мелуэн бжыгьэм щалэгуэн, стадионым и нэхь луплэплэ дызэхэм деш шыфлэдэри, зылуэцлэр екулэуыкыуу флагьэлэ. «Джэгу нэужькыым, ныпыр кэуэццыхуэны а шыплэм дыщыкыуэцкэ, адыгэ гул шызыхуэсауэ дынос, дызэрагьэццыхуэ, сэлэм кыиуэлаш хуейуэ», - жэлэ Маретэ.

Беягымырэ зыужыныгьэмерэ я кэарал

«Ди адэр зэпльыну зэлэццэхэм дыкышцыздэхуэм деш, кэалэм зыщыдоплэпхьэ, и цыплэ нэхь дахэхэм доклуэ, ди ныпыр тыгыбуу сурэт зытрыдогьэх. Катарым мы чемпионатым хуабжы зыухуыгьэзыраш. Егьэлэуэ ухуэныгьэ куэди, унэ мымащи, зыплэуыкыиуэ куэдыщи щадлэш иужкырей зманым. Ухуэныгьэ зэщхуэ түу ушыкхьэпэцкыым мыбы, сыту зэрлэ-кыиуэуэ ялэ а псом елэжы архитекторхэм. Апхуэдизкэ и хуэуэригуэри шццым, щылым утэуэну ушыкыуэ апхуэдэщ. Дызыщлэс хьэщлэщыри иджыри ягьэдаш, удэхэр хасэ, тетыхьэпэцкэ плэнкэхэр цытрахэр иджыш. Тельдыжэщ кэаралым и псэууэр, гуапэщ «катарихэр» - араш езырэр зызыдэжэжы.

Мы махуэхэм Катары апхуэдизкэ футболым хилэсащи, дэцкэ зыбгьэазми плэгуэри зэхэпхэри араш. Зэлэццлэм уеплэны шхьэцкэ стадионым умыкыуэми, телэвизоркэ уклэлымыплэм хьунуэ, сыт шхьэцкэ жылпэмэ, ар зэркыуэцкэр дэцэ дешы шынэрылуэгуэу. Уэрэм ушыккэуэ кудейккэ, хэт сыт хуэдэ гулым топ хулдгьэцкэми, сыт хуэдэ командэр хэт хыгьэнами зыкыбо, екулэуэ джэгуэм и бжыгьэуэр унэ лэгуэщхуэжэм кыиуэредэ. Зэлэццэ нэужькыым, теклуэм и кэарал ныпым и кыиуэ-

фэу кэалэр асыхьэтуэ зэщлэблэ. Тельдыжэщ нэм ильагуэр», - жэлэ хьыдэбэжэм.

Ныпым нэмыщлэ, адыгэ уэрэдхэр зытэт флэшкэхэр ялыгьэщи, дэцэ деш кыиуэ-зэтеуылаш, кыагуэуэ. Апхуэдэу лэпкэ зэмплэуэжыгьэуэ куэдым кыахьэцкэ туристхэр кыагьэуэ, Нэхуц Чэрым, Бишцэ Азэмэт, Дыбэ Мухьэуэ, Апэнэс Астемиэр сымэ я уэрэдхэм едалуэ псыщхьэм тетц, джэгу яцц, залпхьэ, загьэпсэху.

Шейхым и унагуэм ирагьэблэгьэ

«Зы пшыкышхьэщэ шейх гуэрэм нэлуэс дьхуэхуэуаш. Вагьуэ пшыкылуэтымэрэ шабзиц зэблэдэамэр зытэт ныпыр флэгьэццэ-гуээн хуэащ абы икйи кыиуэопцлэщ дызыщыц лэпкымырэ дыкыздиламэр, - кэуэуэтэж Маретэ. - Дэ ди адэр зыццыхуэ-хэм ящлэ, абы адыгэ тхьдэм флэуэ зэрышчыкыиуэ куэд зэрывэхуыбэсыжамэр. Папэ шейхым клэлуэ хуиуэтэщ лэпкэ тхьдэр. Ар хэрыпыбэцкэ хуэрадиэцкэ Шырирэ абы и шхьэгуэсэ Рамирэ. Ар-шхьэцкэ, лышхьэр дунейсо тхьдэм дихьэуы кыиуэцкэри, нэхьыбэрэ дызэбгьэдэсыну гуыкы ищлэри, и унагуэуэм дригьэблэгьэш. Япуэ дыщылауэ араш шейхым деш хьэщлэплэ.

Дэ хьыдэжэбэццыхуэ зы щалэрэ ди адэ-анэм драймэ, Хьалид шейхым шхалихэр зыпхуэрэ ялэ. Абы и кыиуэрэ и уэрэмэм тещэ, езым и унэм кыиуэуэру унэхэр ялэуэ. Дызэдблэгьэр куэуэ нэхьыкыым деш, абы псори кыиуэццэхуэри, гуапэу дагьэхьэщлэш. Хьэрыпхэм апхуэдэ хабзэ ялэуэ: япуэ кыахьэуэ щалэм адэм и цлэр флашэж, лхуэм - анэм и цлэр. Хьалид и кэуэ нэхьыжэри, и кыуэрылуэхуэм я нэхьыжэри Хьалидэ.

Дэ дэщхуэ лэнэ узэдэцкэ хьэщлэ кыагьэблэгьэркыым абыхэм. Я хьэщлэщым дышлэшэри, дызэбгьэдэсащ, дызэдэуэршэраш, зман дагьэцкэри, тшхын, дызэфэн кыиуэуэуаш.

Хьалид и пхьумэрэ и зы кэуэрэ нэхь гуэуэуэ кыиуэццэхьэжэти, я адэ-анэм ягьэ-дыкьэуэрэ я шхьэм ба зэрыуэащлэм гуылаш. Ари я хабзэм шыщлэ. Итанэ дгьэщлэгьэуаш, дэ дызыгьэбэццэр бысым цыкхуэуэраш, абы и шхьэгуэсэр гуащэмэр пшыкылуэуэр нэхь хуэсакуыуэ щыташ. Япэщыккэ Катары кыизэрытцыхуэр ящэццэхэщ, футболым дитепсэлыхьэщ, итанэ адыгэ лэпкыым, тхьдэм, хабзэм дьнысэри, нэхьыбэу зи гугуэ тццлар араш.

Пшыкышхьэщэ псом дызэрызэпсалэри инджылызыбэцэ. Ар псори ящлэри, тынщ мы кэаралым ушыккэуэну. Хьалид апхуэдизкэ флэгьэщлэгьэуэнт, апхуэдизкэ унцлэ куэд илэти, ди адэм тхьдэм кыиуэццэиджэри, нобэрэй махуэм кэсуэуэ жрижэлаш дэ кэеклуэуыкклар. Абы хэт адыгэ мамлюкхэр Мысырым и тепшуэ зэршытыри, Иорданиям и пащыхыым и шхьэхуэмэхэр зэрыадыгэри, Кавказ зауэжыкы и зэранкэ ди лэпкыыр кэарал куэдым игуэша зэрыхуэри. Ди нобэм и гугуэ щыцлэм, ди адэм жилаш иджыккэ ди бээр, хабзэр, адыгэуэр тхьумэжыныр ди лэпкыым и пащхьэ кыиуэ кэалэн нэхьышхьэ дьдэуэ зэрыщытыр.

Итанэ псори тлэгьэщлэгьэуэн хуэуэуэ зы хьэлэмэт кыиуэлаш шейхым. Кэызырыщлэкламккэ, абы Катарым щыпсэу адыгэхэм ящыц иццыхуэри, кыиуэлаш: «Сэ сызыхьэлла адыгэхэм ящыцу зы цыкхуэм сытыркуэсэ есыхьэрыщ жылуэ зы зыкызыгьэццыхуэакыым. Хэтми ушыццэуэццэцкэ жэлэ: «Тыркум сыщыщ шэр-дэщэщ», «Иорданиям, Сирием сыкыкыуэ шхьэуэ шэрджэщ». Абы кыгьэблэгьэуэ фи лэпкыым и цлэри и хьэри зэрымыкыуэдар, бэзирэ хабзэмэр яхьумэну зэрыхьэри. Апхуэдэ щапхэр цымащлэщ дунейсо тхьдэм».

Бракыйхэ я «зеклуэр» иджыри иухакыым. Абыхэм махуэ кэсэ хьыбар гьэщлэгьэуэн куэд кыауэа, кыагьэлагуэуэ. Иужкыиуэ кыисураргьэа видеои дахэщ. Дунейсо чемпионатым хэт кэаралхэм я ныпхэр уэгум зыцэщлэблэуэ зыщхьэщ зы уэрэм илэщ Дохэ. Абы адыгэ ныпыр зэрыхьэмытыр догьэццэхуэуэ жыуэуэ, машинэм и пэм ныпыр тебэуэуэ уэрэм уирижэщ адыгэхэр. Уи хэку, уи лэпкэ бгьэ-лэпэнымыккэ ар шапхьэ ирикуэуэуэ?

НЭЩЦПЭДЖЭ Замирэ.

Шейх Хьалид и унагуэм.

Редактор нэхьышхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Газетыр 2016 гьэм дыгьэгуэзэм и 19-м Печатным и хуитыныгьэр хьуэномыккэ Кэабэрдей-Балькэуэр шыналыэ луэхуэ-щлэпэм ПИ № ТУ07-00117-м шцлэту ятхаш.

Зы ильэсым газетыр 156-рэ кыидокл. 12+

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхьышхьэм, секретарыым - 42-56-19; унафэщлэ-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жуауп зыхь секретарыым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66

Индексыр П 5894 • Тиражыр 1.748 • Заказыр №2426

ДИ ХЭЩЦАПЭР 360030, Кэабэрдей-Балькэуэр Республикэ, Налшык кэалэ, Лениным и цлэр зэзыхьэ уэрэм, 5, ебгуанэ - епцлэнэ кьатхэр.

Газетыр лэ шытрадзар сыхьэт 18.00-рщ.

«Издательство «Южный регион» ООО-м шытрадзар. 357600, Ставрополь край, Есэнтгыуэ кэалэ, Никольскэ уэрэм, 5-А